

ЕКСПЕРТНИЙ ЗВІТ ЗА АНАЛІЗОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ КАР'ЄРИ УКРАЇНА

2022 р

Цей переклад зроблено ЄФО для інформаційних цілей. У разі сумнівів щодо точності інформації, що міститься тут, будь ласка, зверніться до оригінальної версії, яку можна знайти за посиланням: [Career development support system review – Ukraine | ETF \(europa.eu\)](#)

Зміст цієї публікації є виключною відповідальністю ЄФО і не обов'язково відображає погляди інституцій ЄС.

© Європейський фонд освіти, 2022

Відтворення дозволено за умови зазначення джерела.

ЗМІСТ

ПОДЯКА	4
1. КОНТЕКСТ І ОГЛЯД СИСТЕМИ	5
1.1. Контекст	6
1.2. Огляд системи	9
2. НОРМАТИВНА БАЗА	11
3. КООРДИНАЦІЯ І СПІВПРАЦЯ	15
3.1. Популяризація координації, співпраці і належного врядування	15
3.2. Ключові зацікавлені сторони громадянського суспільства	17
4. ОСНОВНІ ПОСЛУГИ І ЗАХОДИ	20
4.1. Освіта, навчання і підготовка на робочому місці для молоді	22
4.2. Підтримка безробітних та підтримка для молоді, яка ніде не навчається і не працює	28
4.3. Працюючі/працевлаштовані особи	30
5. ФІНАНСУВАННЯ	32
6. ДОСТУП	33
7. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ	35
8. ЯКІСТЬ НАДАННЯ ПОСЛУГ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ КАР'ЄРИ У РАМКАХ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕРЕРВНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ	38
8.1. Стандарти	38
8.2. Кадри	39
8.3. Якість даних та інформації	40
8.4. Моніторинг, оцінка і реакція на політику	41
9. ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ	43
РЕКОМЕНДАЦІЇ	44
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	49
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	50

ПОДЯКА

ЄФО висловлює подяку національній експертці п. Ганні Вороніній за її цінний внесок у керівництві процесом консультацій і валідації, а також за написання тексту цього звіту.

Висловлюємо окрему подяку за успішне проведення цього аналізу всім установам та особам, які долучилися до процесу консультацій та валідації: Міністерству освіти і науки, Інституту модернізації змісту освіти, Управлінню молодіжної політики Мінмолодьспорту, Директорату зайнятості та трудової міграції Мінекономіки, Департаменту професійної підготовки та профорієнтації та Департаменту державної служби Державної служби зайнятості, проекту EU4Skills, Центру розвитку КСВ-Україна, «Career Hub Ukraine», Інституту професійних кваліфікацій, Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, Національному агентству кваліфікацій, Національній асоціації професійної орієнтації та освітнього консультування. Ця публікація була б неможлива без особистого ентузіазму та самовідданості Ірини Шумік, генерального директора Директорату професійно-технічної освіти Міністерства освіти і науки, та всіх експертів з професійної орієнтації, залучених до інтерв'ю та консультацій.

Особлива подяка також висловлюється зовнішньому рецензенту Раймо Вуорінену, керівнику проекту у Фінському інституті освітніх досліджень (FIER) при Університеті Ювяскюля та голові правління Міжнародного центру розвитку кар'єри та державної політики (ICCDPP); а також внутрішнім рецензентам ЄФО: Крістіні Мереуті, Франці Крестані, Івоні Ганко, Оуті Керккайнен.

Звіт координував і контролював Флоріан Кадлец, експерт ЄФО з розвитку людського капіталу.

1. КОНТЕКСТ І ОГЛЯД СИСТЕМИ

Передумови

Системи освіти, підготовки і ринку праці повсякчас долають виклики глобальних змін, таких як цифрова трансформація, глобалізація, демографічні зміни, зміни клімату та всесвітні збої, такі як пандемія COVID-19. Усі вони мають серйозний вплив на життя окремих осіб та на суспільство загалом. Поступ у технологіях, особливо розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), прискорив економічну глобалізацію та відкрив людям нові можливості, водночас приніс і нові ризики.

В контексті таких змін з непевними результатами дещо таки залишається певним: по-перше, швидкоплинний світ і динамічний ринок праці вимагає навчання упродовж життя, здобуття нових компетентностей, щоб впоратися зі змінами та адаптуватися і надалі розвивати наявні компетентності. По-друге, потрібно дедалі більше перевіреної інформації про зміни та перспективи на ринку праці. Сюди додається дедалі більша потреба підтримувати людей у здійсненні частіших і складніших переходів всередині і між освітою і роботою. У цьому контексті сьогодні існує чи не найбільша потреба підтримки кар'єрного розвитку. Водночас, підтримка розвитку кар'єри, тобто профорієнтація упродовж життя, і зокрема, кар'єрна освіта, підтримка кар'єрного розвитку для працюючих осіб, сама по собі стикається з викликами у адаптації до нових умов.

Враховуючи такий контекст, ЄФО взявся до аналізу стану національних систем підтримки розвитку кар'єри у Вірменії, Азербайджані, Грузії та Україні. Завдання таких експертних аналізів полягало в тому, щоб описати наявні потужності та потенціал для розвитку систем підтримки кар'єрного розвитку, а не просто послуги чи законодавчу базу, щоб отримати вхідні дані для системного удосконалення політики і практики, щоб допомогти визначити пріоритети для країн для покращення і планування систем надалі та надати дані для поточних і майбутніх заходів ЄС та ЄФО, таких як проект EU4Youth. Детальніше про концепцію та підхід до виконання аналізів дивіться публікація ЄФО-МОП «Розвиток національних систем кар'єрного розвитку».

Процес аналізу проводили місцеві експерти за координування ЄФО, включаючи такі етапи: а). кабінетне дослідження та індивідуальні інтерв'ю-консультації; б). національна консультативна зустріч з усіма актуальними зацікавленими сторонами для з'ясування відкритих питань кабінетного дослідження, для додавання деталей і структурування результатів кабінетного дослідження, заслухавши різні позиції від Міністерства освіти, Мінпраці, Мінмолоді, представників соціальних партнерів, молодіжних організацій, практиків, організацій роботодавців, представників галузі, науковців; в). уточнення експертного звіту, переклад і розповсюдження; г). обговорення висновків з державними органами для визначення пріоритетних напрямків для наступного розвитку системи; ґ). масштабний захід для валідації та обговорення висновків звіту та наступних кроків у визначених пріоритетних напрямках; д). остаточна редакція звіту, який публікується англійською та національною мовами.

1.1. Контекст

Україна¹ – друга за величиною країна в Європі, з населенням бл. 41,3 млн., що свідчить про різкий спад з 50 млн. станом на 1999 р. Країна межує з Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією, Молдовою, Росією і Білоруссю². Українці становлять більшість населення (77,5%), далі йдуть інші великі етнічні групи: росіяни (17,2%), румуни (0,8%), білоруси (0,6%), кримські татари (0,5%), болгары (0,4%), угорці (0,3%), поляки (0,3%), євреї (0,2%) і вірмени (0,2%)³. 69% населення України проживає в містах, у тому числі 2,9 мільйони в столиці м. Київ. Станом на сьогодні частка молоді (15-24 р.) складає 13,2% працездатного населення, і ця цифра невпинно падає з 16,7% у 2013 р. та 14,1% у 2019 р. Водночас відсоток населення віком 60+ складає 23% у 2018 р., очікуваний приріст – до 25% до 2025⁴.

Україна – це країна з рівнем доходів нижче середнього⁵ з повільним зростанням внутрішнього валового продукту (ВВП) на душу населення, з 2,186 USD у 2016 р. до 3,725 USD у 2020 р.⁶ За останні 10 років приріст ВВП України був нерівномірним, від суттєвого падіння до -9,8% у 2015 р. до помірного зростання до +3,5% у 2018 р. і спричиненого Ковідом спаду до -4% у 2020 р. Основний внесок до ВВП у 2021 р. йшов від сфери послуг (42,3%), промисловості (27%), торгівлі (17,7%), транспорту (6,8%) та сільського господарства (3,3%)⁷. За останні кілька років доходи населення коливалися, з помірним 5,6% зростанням реальних доходів населення і збільшенням цін на споживчі товари у 8,5% у 2021⁸. Основний фактор економічного зростання – це збільшення рівня споживання домогосподарств, водночас на суспільно-економічний розвиток вплинули виплати зовнішнього боргу, низький рівень продуктивності і соціальних стандартів, а також високий рівень бідності.⁹

Сьогодні ринок праці України переживає численні труднощі, серед яких старіння робочої сили, низька трудова мобільність, високий рівень неофіційної зайнятості та дедалі більша трудова міграція. Останні 3 роки показують невпинне падіння показника зайнятості з 57.1 у 2019 р. до 56.2 у 2020 р., на противагу помірному зростанню рівня безробіття з 8.8 до 9.5, відповідно (див. Таблицю 1). За оцінками рейтингу Світового банку «Doing Business», у 2020 р. Україна була на 64-му місці з 190 країн¹⁰. Більшість робочих місць в Україні – у сфері послуг (67,8%), у виробництві (26,5%) у сільськогосподарському секторі (5,8%). Частка населення (віком 15+) у неофіційному секторі впала з 21% у 2019 р. до 20,5% у 2020 р. та зачепила такі галузі: сільське господарство (44,6%), сектори торгівлі і будівництва (15,9%), промисловість (5,5%)¹¹. Масові звільнення працівників сягнуло 301 000 осіб у 2020 р., порівняно з 198 000 осіб у 2019 р., переважно у Львівській, Київській і Харківській областях у сфері державного управління, охорони здоров'я і вторинної переробки¹².

¹ У всіх даних не враховано тимчасово окуповані території Автономної республіки Крим, міста Севастополь, і частини окупованих територій Донецької і Луганської областей.

² <http://www.ukrstat.gov.ua/>

³ <https://www.worldatlas.com/>

⁴ Політика розвитку людського капіталу України, 2020. ЄФО

⁵ <https://data.worldbank.org/>

⁶ <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

⁷ <http://www.ukrstat.gov.ua/>

⁸ <http://www.ukrstat.gov.ua/>

⁹ Політика розвитку людського капіталу України, 2020. ЄФО

¹⁰ <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>

¹¹ www.dcz.dov.ua

¹² www.dcz.dov.ua

Становище на ринку праці України вкрай складне для осіб з інвалідністю: 73,8% з них не працюють. До того ж, на ринку праці існує суттєва ґендерна нерівність що має свої наслідки для фінансового і психічного благополуччя, а стереотипи про чоловічі і жіночі професії досі поширені у суспільстві. Молодь має численні труднощі на ринку праці, а рівень безробіття серед молоді за останні роки залишається високим, через обмежені тверді і м'які навички та недостатній стаж. Частка молодих українців без роботи, освіти чи підготовки (покоління «ні-ні», віком 15-24) скоротилася з 17,8% у 2016 р. до 15,5% у 2020. У 2021 р. молодь віком 30-34 р. (83,3%) складала економічно найактивнішу групу, далі йшли молоді люди 25-29 р. (79,6%). Українська молодь віком 15-24 р. виявляла нижчий рівень економічної активності (33,7%). Такий низький рівень у наймолодшій віковій групі серед молоді пояснюється в основному високим рівнем залучення до освітнього процесу (84,1%), що відтягує у часі їх входження на ринок праці. Молоді в Україні складно робити вибір щодо освіти і кар'єри, адже часто у них немає доступу до інформації про успішні чи перспективні галузі та про актуальні можливості роботи. Крім того, зазвичай вони керуються недоцільними стереотипами про професії та часто застарілими поглядами своїх батьків.

ТАБЛИЦЯ 1. ОСНОВНІ ІНДИКАТОРИ ЗАЙНЯТОСТІ ¹³

Рік		2016	2017	2018	2019	2020
Рівень безробіття серед молоді (% у віці 15-24)		23.0	18.9	17.9	15.4	19.3
	жінки	21.5	17.0	19.3	15.3	18.5
Рівень зайнятості: загальний, жінки, випускники ПО* (% у віці 15+)		56.3	56.1	57.1	58.2	56.2
	жінки	51.6	51.4	52.5	52.9	51.2
	випускники професійної освіти	62.9	61.6	62.5	59.7	Дані відсутні
Рівень безробіття: загальний, жінки, випускники ПО* (% у віці 15+)		9.3	9.5	8.8	8.2	9.5
	жінки	7.7	7.7	7.4	7.9	9.1
	випускники професійної освіти	10.6	11.1	9.9	9.2	Дані відсутні
Молодь, яка не входять до освіти, працевлаштування або навчання - NEETS (% у віці 15-24)		17.8	15.9	14.5	15.6	15.5
	жінки	20.8	19.0	17.8	19.9	18.4
Молодь, яка		23.0	22.1	20.2	20.2	Дані відсутні

¹³ <http://www.ukrstat.gov.ua/>

не входять до освіти, працевлаштування або навчання за трудовим статусом - NEETS (% у ...)	неактивні	14.5	14.6	13.5	14.1	Дані відсутні
	безробітні	8.5	7.5	6.8	6.1	Дані відсутні

(*) Випускники професійної освіти: МСКО об'єднані рівні 3-4

У 2021 р. кількість зареєстрованих безробітних українців (віком до 35 р.) сягала 30%, 29% складала група 35-44 р., а 41% – віком 45+. Половина зареєстрованих безробітних мають вищу освіту (49%), 34% мають професійну освіту, і 17% мають загальну середню освіту¹⁴. Згідно з соціологічним дослідженням Міністерства молоді та спорту «Молодь України – 2019»¹⁵, 61,2% молодих українців працюють за спеціальністю, а 57,2% хотіли б змінити фах: 7,8% молоді працюють у сфері послуг, 5% - фрилансери, і лише 4,1% офіційно працевлаштовані. 46,2% молодих людей знаходять своє перше місце роботи за допомоги батьків, родичів чи друзів. Лише 6,3% молодих українців самозайняті та мають власну справу. 36,8% молодих українців планують переїхати зі свого місця проживання, половина з них хотіла би переїхати за кордон навчатися або працювати. Перед лицем постійної невідповідності між сподіваннями на працевлаштування і економічною реальністю багато молодих осіб приймають рішення будувати стабільніше і надійніше майбутнє в еміграції.

Для покращення національних стандартів і ситуації з зайнятістю в Україні та для того, щоб забезпечити сталий розвиток людського капіталу України, вкрай важливо розбудувати дієву і надійну національну систему підтримки розвитку кар'єри. Станом на сьогодні ця система перебуває у стані відродження, а більший соціальний та інституційний інтерес в основному йде з послуг профорієнтації і частково з потреби відповідати сучасним вимогам і потребам ринку праці. Законодавча база потребує оновлення, щоб відповідні обов'язки чітко розподілялися між надавачами профорієнтаційних послуг для усіх вікових груп, задля належного координування і регулярного контролю. Типові навчальні програми не передбачають професійної орієнтації у освітньому процесі, хоча нещодавно було зроблено певні кроки щодо її запровадження у формі вибіркового компонента у школах. Загальний економічний спад та непрестижність робочих спеціальностей призводять до того, що випускники шкіл обирають престижніші професії (юрист, економіст, фахівець у сфері туризму, менеджер, психолог, тощо), не враховуючи реальні потреби ринку праці.

В Україні Концепція державної системи професійної орієнтації населення (№ 842 від 17.09.2008 р.), основна нормативно-правова база для національної системи професійної орієнтації, визначає термін «професійна орієнтація» як науково обґрунтовану систему взаємопов'язаних економічних, соціальних, медичних, психологічних і педагогічних заходів. Вони спрямовані на активізацію процесу професійного самовизначення та реалізації здатності до праці особи, виявлення її здібностей, інтересів, можливостей та інших чинників, що впливають на вибір професії або на зміну виду трудової діяльності. Термін «професійний саморозвиток» часто використовується на позначення 1). низки очікувань, яке суспільство ставить перед особами (соціологічний підхід); 2). процес поступового прийняття рішень для здійснення вибору щодо майбутньої професії, який допомагає особам отримати розуміння професійних вимог і їх співвідношення щ особистими уподобаннями та інтересами (соціо-психологічний підхід); 3)

¹⁴ www.dcz.dov.ua

¹⁵ <https://mms.gov.ua/>

процес для формування індивідуального життєвого шляху, частину з якого займає професійна діяльність (диференційований психологічний підхід). Професійне самовизначення наштовхує на вибір майбутньої професії або сфери професійної діяльності. Відтак, профорієнтація представляє об'єктивний бік взаємодії між громадянами і суспільством, а професійне визначення демонструє суб'єктивний бік такої взаємодії. Тобто, профорієнтація – це спеціально організований зовнішній процес, а визначення з професією – це процес внутрішній.

Профорієнтація охоплює інформування про кар'єру, кар'єрне порадицтво, вибір кар'єри, і професійна адаптація, а також поєднує загальні принципи з інших сфер, таких як економіка, зайнятість, соціальний розвиток, освіта і навчання. Основні завдання профорієнтації: 1) популяризувати розвиток кар'єри і працевлаштування для особи, забезпечуючи умови для визначення щодо фаху, вибору або зміни типу зайнятості, професії, кваліфікацій, роботи, типу і форми навчання та формування навичок; 2) просувати більші соціальну і професійну мобільність осіб, підтримуючи законне працевлаштування в Україні, сприяючи реалізації індивідуального потенціалу упродовж усього життя.

На базовому рівні надавачі професійної орієнтації у країні – це центри зайнятості населення, молодіжні центри, недержавні організації, центри кар'єри у закладах ПТО та вищих закладах освіти, заклади післядипломної освіти та додаткової освіти, приватні надавачі, підприємства, заклади охорони здоров'я, реабілітаційні установи, медико-соціальні експертні комісії, військові комісаріати і установи виконання покарань.

1.2. Огляд системи

Зважаючи на низку політичних, суспільно-економічних, демографічних, інституційних і культурних проблем, до 2008 року спостерігався певний спад уваги до національної системи розвитку кар'єри. Зміст підтримки розвитку кар'єри не відповідав сучасним вимогам, а недостатня співпраця і координація між основними стейкхолдерами призвела до малоефективної профорієнтації. Економічна криза викликала суттєве скорочення потреби робочої сили. Відтак випускники шкіл прагнули продовжувати навчання, здобуваючи вищу освіту, яка дає кращі можливості роботи, навіть якщо спеціалізація не відповідає трудовій спеціальності. Позашкільні установи, де діти могли здати спеціалізовані іспити та здобути первинну професію (водій, кухар, перукар), зачинилися. Держава не забезпечувала окремих годин на профорієнтацію в закладах освіти та не виділяла на це кошти. Невисока зарплатня не мотивувала вчителів проводити заходи з профорієнтації, які в основному подавалися вчителями-предметниками у контексті викладання конкретних предметів, таких як математика, фізика, біологія, іноземні мови тощо.

З 2008 р., після затвердження низки нормативно-правових документів, які визначили роль і місце підтримки розвитку кар'єри у суспільстві, спостерігалися певні позитивні зміни. Внаслідок реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення (від 17 вересня 2008 р. № 842) (далі – Концепція), було визначено такі напрямки професійної орієнтації на центральному, регіональному і місцевому рівнях: державний (через координацію профорієнтаційних заходів між міністерствами і центральними органами виконавчої влади) і недержавний (об'єднання роботодавців, громадських організацій і агенцій, у тому числі комерційних). Для координування усіх відповідних заходів було створено Раду з питань професійної орієнтації населення. Науково-методичне забезпечення було передано Дослідницьким центрам Національної академії наук; психолого-педагогічні аспекти профорієнтації стали відповідальністю Дослідних інститутів Національної академії педагогічних

наук; а медичні аспекти передані у компетенцію Національної академії медичних наук. Упродовж цього періоду активно розвивалися психологічні послуги у закладах освіти, а один із напрямків діяльності полягав у підтримці професійного визначення та професійного розвитку учнів шкіл.

Станом на сьогодні, Концепція визначає рівні організаційної структури державної системи професійної орієнтації (національний, регіональний і локальний). Згідно з чинним законодавством, центральні органи виконавчої влади відповідають за систему управління на національному рівні: Міністерство економіки забезпечує профорієнтацію для усіх груп суспільства незайнятого і зайнятого працездатного населення; Міністерство соціальної політики забезпечує профорієнтацію для тих, хто потребує соціального захисту; Міністерство освіти і науки забезпечує профорієнтацію для учнів дошкільного і шкільного віку, для студентів закладів професійної і вищої освіти; Міністерство молоді і спорту забезпечує профорієнтацію для молоді; Міністерство охорони здоров'я забезпечує профорієнтацію для осіб з постійними фізичними порушеннями; Міністерство оборони, Міністерство внутрішніх справ забезпечують профорієнтацію для строковиків, військовослужбовців і осіб, звільнених з військової служби; Міністерство юстиції забезпечує профорієнтацію для ув'язнених, які перебувають у закладах виконання покарань; Міністерство у справах ветеранів забезпечує профорієнтацію для ветеранів і постраждалих внаслідок Революції Гідності і членів їх сімей. Система на регіональному рівні управляється регіональними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. На місцевому рівні профорієнтація переважно надається центрами зайнятості населення, а Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості надає регулярні навчання та підвищення кваліфікації для фахівців цієї служби. Молодіжні центри, освітні установи, недержавні організації та агенції, об'єднання роботодавців та комерційні компанії також виступають активними гравцями у розвитку і реалізації системи профорієнтації.

Мета Концепції полягає у тому, щоб забезпечити розвиток державної системи профорієнтації населення у відповідності до пріоритетів державної економічної і соціальної політики, міжнародних досягнень та конкурентоздатності національного ринку праці. Фінансування для розвитку державної системи профорієнтації населення гарантоване обов'язковим державним соціальним страхуванням і надається з центрального і місцевого бюджетів та інших законних джерел. Необхідне матеріальне і кадрове забезпечення для розвитку профорієнтації населення здійснюється через відповідні галузеві програми і План заходів щодо реалізації Концепції.

У 2018 р. Розпорядженням КМУ «Про затвердження Плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення» (від 4 липня 2018 р. №469-р) затверджено оновлення системи професійної орієнтації населення, запровадження інноваційних послуг та умови їх надання, з урахуванням принципу ґендерної рівності, створення умов для посилення профорієнтації, у тому числі перекваліфікації і підвищення кваліфікації.

2. НОРМАТИВНА БАЗА

Закон України «Про зайнятість населення» визначає державну політику у сфері зайнятості і гарантує вільний доступ до профорієнтаційних послуг для усіх громадян. Він визначає такі поняття як «зайнятість», «безробіття», «ринок праці», «вакансія» та ін.; він визначає норми для реалізації державної політики у сфері зайнятості населення і управлінської структури для такої політики, активну політику для ринку праці, служб зайнятості, права і обов'язки зареєстрованих безробітних, тощо.

ЗУ «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» визначає засади соціального страхування на випадок безробіття, управлінську структуру політики страхування працевлаштованих, право громадян на фінансову підтримку на випадок втрати роботи, перелік і джерела фінансування для служб зайнятості і активні програми популяризації зайнятості тощо. Інші законодавчі акти України визначають право Державної служби зайнятості популяризувати інклюзивне працевлаштування для окремих категорій населення, таких як особи з інвалідністю.

Постанова КМУ «Про затвердження Концепції державної системи професійної орієнтації населення» (від 17 вересня 2008 р. № 842) містить аналіз проблем профорієнтації, пропонує рішення та пріоритети і очікування стейкхолдерів для наступного розвитку. Вона визначає основні положення для професійної орієнтації населення, її роль, функції та взаємодію на теми національної системи розвитку кар'єри тощо. Концепція періодично переглядається та є основним документом, яким мають керуватися усі суб'єкти у формуванні національної системи підтримки розвитку кар'єри.

Розпорядження КМУ «Про затвердження Плану заходів з реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення» (від 4 липня 2018 р. №469-р) охоплює заходи для реалізації концепції з компетентними виконавчими органами та визначає умови і методи співпраці та фінансові ресурси. Станом на сьогодні Міністерства, інші ЦОБВ, обласні і Київська міська державні адміністрації гарантують реалізацію Плану заходів, затвердженого цим Розпорядженням, у визначені строки та подають до Мінекономіки до 15 січня кожного року інформацію про стан реалізації Плану заходів для узагальнення і подання до Кабінету Міністрів України до 15 лютого.

«План заходів для реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення» (далі – План заходів) визначає таку інформацію:

- основні обов'язки за розробку нормативно-правових актів для розбудови національної системи підтримки професійної орієнтації покладено на Міністерство економіки (Мінекономіки), Міністерство соціальної політики (Мінсоцполітики), Міністерство освіти і науки (МОН), Міністерство молоді та спорту (Мінмолодьспорт), Міністерство охорони здоров'я (МОЗ), Міністерство внутрішніх справ (МВС), Міністерство оборони (Міноборони), Міністерство аграрної політики та продовольства і Національну академію педагогічних наук (НАПН);
- обласні та Київська міська державні адміністрації, органи місцевого самоврядування (за згодою)¹⁶, організації роботодавців та їх об'єднання (за згодою), організації профспілок та їх об'єднання (за згодою) відповідають за: 1) долучення до профорієнтаційної діяльності для

¹⁶ Попередня згода на етапі розробки і затвердження Концепції для співпраці із закладами, які не перебувають у віданні КМУ.

забезпечення підтримки розвитку кар'єри для усіх клієнтів, 2) створення і постійне оновлення електронних баз даних профорієнтаційного спрямування для різних категорій населення;

- Мінсоцполітики, МОЗ, МОН, Мінмолодьспорт, інші відповідні центральні органи виконавчої влади, обласні та Київська міська державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, організації роботодавців та їх об'єднання, організації профспілок та їх об'єднання (за згодою) відповідають за надання адресних профорієнтаційних послуг дітям з інвалідністю;
- МОН, МОЗ, Міністерство аграрної політики, МВС, Міноборони, НАПН, інші ЦОБВ, до сфери яких також належать заклади освіти, відповідають за розроблення та впровадження курсів профорієнтаційного спрямування в закладах освіти;
- МОН, НАПН (за згодою), організації роботодавців та їх об'єднання (за згодою) відповідають за сприяння у поєднанні профорієнтації для учнів середньої школи і студентів вищої освіти і формування професійних компетентностей з урахуванням наявних і перспективних потреб ринку праці;
- МОН, Мінмолодьспорту, Міністерство аграрної політики, Мінсоцполітики та інші ЦОБВ, обласні адміністрації, Київські міські органи самоврядування (за згодою), організації роботодавців та їх об'єднання (за згодою), організації профспілок та їх об'єднання відповідають за надання профорієнтації для вразливих груп, у тому числі для внутрішньо переміщених осіб;
- Мінмолодьспорту, МОН, Мінсоцполітики та інші заінтересовані центральні органи виконавчої влади, НАПН (за згодою), обласні, місцеві і Київська міська державні адміністрації (за згодою) відповідають за сприяння створенню центрів кар'єри на базі закладів освіти з метою забезпечення професійного консультування молоді;
- МОН, Міністерство аграрної політики, МВС, Міноборони, МОЗ, інші ЦОБВ, НАПН (за згодою), обласні і Київська міська державні адміністрації відповідають за розроблення програм і навчальних курсів для вчителів з питань профорієнтаційної роботи в закладах освіти.

План заходів включає 30 перелічених заходів, серед яких напрацювання методичного забезпечення для формування системи підтримки кар'єри, популяризації професійної освіти та заходів профорієнтаційного спрямування, організацію конкурсів фахової майстерності, підвищення соціальної мобільності та доступності для інноваційних профорієнтаційних послуг шляхом впровадження ІКТ, інтеграції успішного міжнародного досвіду для розроблення дієвої державної системи профорієнтації населення тощо.

Постанова КМУ «Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу» (від 19 вересня 2018 р. № 792) визначає порядок реєстрації і перереєстрації у службі зайнятості; функції кар'єрного радника центру зайнятості, який надає послуги особам, які шукають роботу, та популяризації зайнятості¹⁷.

Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження Порядку надання допомоги по безробіттю, у тому числі одноразової її виплати для організації безробітним підприємницької діяльності» (від 06.04.2020 р. № 624) визначає порядок для призначення виплати фінансової допомоги для зареєстрованих безробітних¹⁸.

Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України «Про затвердження Порядку надання послуг з професійної орієнтації осіб» (від 30.10.2020 р. № 2203)

¹⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/792-2018-%D0%BF#Text>

¹⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0537-20#Text>

визначає засади і порядок надання послуг з професійної орієнтації населення¹⁹. Він описує організаційно-правову базу для надання з професійної орієнтації осіб центрами зайнятості. Зокрема, цей документ визначає, що послуги з професійної орієнтації осіб надаються усім соціальним і віковим групам осіб, які подалися до центрів зайнятості, а також групам осіб, які потребують професійної орієнтації.

Положення про Державну службу зайнятості (затверджене Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства України (від 16.12.2020 р. № 2663)) визначає реалізацію державної політики у сфері зайнятості та трудової міграції, соціального захисту від безробіття та окреслює основні завдання Державної служби зайнятості²⁰. Накази та інструкції Державної служби зайнятості щодо реалізації положень, які подають інструкції щодо практичного застосування цих положень, роз'яснюють певні питання практичних заходів, подають настанови для організації роботи і забезпечення порядку технологічних послуг.

Постанова КМУ (від 28.10.2021 р. № 1121) затверджує Порядок реалізації нової моделі надання клієнтоорієнтованих послуг центрами зайнятості для поглиблення співпраці між ДСЗ і роботодавцями та іншими учасниками ринку праці, сприяння поверненню до легальної зайнятості та інтеграція до ринку праці зареєстрованих безробітних та осіб, які шукають роботу, встановлення контакту з економічно неактивним населенням та його активізація, підвищення культури обслуговування клієнтів та довіри суспільства до ДСЗ. Цей пілотний проект залпновано реалізувати у чотири етапи до кінця 2022 р. за координації Мінекономіки. Для цього проекту визначено 42 показники ефективності (такі як середня тривалість перебування у статусі безробітної особи після реєстрації в ДСЗ, рівень працевлаштування для безробітних після реєстрації, надання зареєстрованим безробітним профорієнтаційних послуг від ДСЗ, тощо), які будуть аналізуватися для наступної успішної реалізації.

Стратегічний план Міністерства освіти і науки України 2024 ставить за мету модернізацію освітнього контенту у школах через запровадження компетентнісного підходу та формування навичок для життя і профорієнтації у школі, заради сприяння свідомому вибору кар'єри. Цей документ також визначає модернізацію професійної освіти і навчання (ПОН) та якісне покращення вищої освіти і розвиток освіти дорослих у контексті навчання упродовж життя.

Державна цільова програма «Молодь України» на 2016–2020 роки показала свою ефективність, створивши молодіжні центри по всій країні, започаткувавши програми для саморозвитку молоді і для сталого розвитку у співпраці з міжнародними партнерами та ін. Концепція державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021–2025 роки має в основі аналіз стану і проблем розвитку молоді в Україні, а також відштовхується від результатів попередніх програм. Вона розглядає програмні вимоги і перспективи, визначені Цілями сталого розвитку для України до 2030 р. У центрі Концепції – навчання для побудови і розвитку кар'єри для молоді, адаптація до постійних змін на ринку праці, покращення готовності до роботи та підвищення мобільності і інтеграції у світову молодіжну спільноту.

Законодавчі документи, які регулюють національну систему підтримки розвитку кар'єри, подають загальне бачення відповідальності ключових зацікавлених осіб та визначають основні функції і завдання. Охоплюючи більшість системи, вони частково подають дієві механізми для її розвитку і реалізації. Цілісний аналіз країни та викликів для національної системи підтримки

¹⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1129-20#Text>

²⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1305-20#Text>

розвитку кар'єри, викладені у цьому звіті, мають сприяти побудові добре координованої і цілісної нормативної бази з прозорими ролями та добре узгодженими учасниками. Часті загальнодержавні реорганізації сповільнюють темп реформ, що призводить до браку зацікавлення до побудови дієвої системи підтримки розвитку кар'єри упродовж життя. Оновлення чинного законодавства та наказів у відповідності до європейських стандартів та успішних моделей- це важливий чинник для ефективного функціонування цієї системи. Слід розглянути можливість більш доказового законодавчого підходу та акценту на кінцевих бенефіціарів послуг з професійної орієнтації. Ефективна система функціонування стане можливою, якщо законодавство буде регулярно переглядатися, щоб відобразити основні потреби різних груп користувачів у відповідності до національних реалій на ринку праці.

3. КООРДИНАЦІЯ І СПІВПРАЦЯ

3.1. Популяризація координації, співпраці і належного врядування

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України (21.01.2009 № 28)²¹, консультативний орган при Кабінеті Міністрів України - Рада з питань професійної орієнтації населення координує всі відповідні заходи в національній системі кар'єрного розвитку. Головою Ради є міністр економіки, іншими членами - заступники міністра економіки, міністра освіти і науки, міністра молоді та спорту, директора Державного центру зайнятості, вченого секретаря Національної академії педагогічних наук, представники громадського сектору (організації профспілок та їх об'єднання, асоціації роботодавців та неурядові об'єднання та організації). Міністерство економіки здійснює організаційну та технічну підтримку діяльності Ради за сприяння Державної служби зайнятості.

Основними завданнями Ради є:

- комплексно вивчати проблемні питання та розробляти пропозиції щодо профорієнтації населення за результатами аналізу діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, національних профспілок, їх об'єднань, національних громадських організацій та національних об'єднань роботодавців;
- сприяти координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади та їх взаємодії з органами місцевого самоврядування та партіями у соціальному діалозі;
- розробити пропозиції та рекомендації щодо підвищення рівня професійної орієнтації населення, її правового, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, науково-методичного та інформаційного забезпечення;
- брати участь у визначенні пріоритетів фундаментальних та прикладних досліджень з питань профорієнтації населення;
- забезпечити системний аналіз законодавства про профорієнтацію населення, визначити основні напрями його вдосконалення та розробити законопроекти з цих питань;
- сприяти вивченню, узагальненню та поширенню відповідного національного та міжнародного досвіду;
- розробити пропозиції щодо міжнародного співробітництва в галузі розвитку, спрямованого на вдосконалення державної системи професійної орієнтації осіб.

Рада має право:

- отримувати в установленому порядку від центральних та місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій інформацію, необхідну для виконання покладених на неї завдань;
- утворювати постійні та тимчасові робочі групи, комісії із залученням центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, організацій профспілок та їх об'єднань, громадських організацій та їх об'єднань, організацій роботодавців та їх об'єднань, науково-дослідних установ, а також незалежних експертів;
- подавати до Кабінету Міністрів України пропозиції, розроблені за результатами їх роботи, щодо вирішення поточних питань, пов'язаних з функціонуванням державної системи профорієнтації населення;

²¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2009-%D0%BF#Text>

- організовує та проводить конференції, симпозиуми, семінари, наради з питань, що належать до її компетенції.

Через низку нещодавніх реформ та інституційних перетворень Рада (обрана на три роки) наразі не працює. Вона би мала регулярно проводити засідання, не рідше двох разів на рік, для розробки пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення системи кар'єрного розвитку.

Для впровадження ефективних механізмів співпраці у сфері профорієнтації молоді, Міністерство молоді та спорту, Міністерство освіти і науки, Міністерство соціальної політики та Державна служба зайнятості (центральне управління) 3 червня 2019 року підписали Меморандум про співпрацю. Проведено низку спільних заходів у співпраці з державним сектором для активізації національної системи кар'єрного розвитку для всіх вікових груп. Серед них Лабораторія навичок - безкоштовна комплексна навчальна програма для молоді для подолання прогалини у навичках; Навички для успішної кар'єри - комплексний курс для вдосконалення навичок управління кар'єрою серед випускників ПТО; Регіональні форуми «Бізнес та молодь: ефект WOW від співпраці»; Національні форуми «Розмови про кар'єру: навички для успіху» та інші. Пакт України заради молоді-2020 запроваджує найбільше партнерство між державним та приватним секторами для вирішення проблеми зайнятості молоді. Його ініціювали ГО «Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності» та Міністерство молоді та спорту у 2016 році. Пакт передбачає 700 партнерств між бізнесом та освітою; 100 форумів, круглих столів та тренінгів ДСЗ для понад 3000 молодих людей, педагогів та роботодавців; низку публікацій, практичних інструментів та освітніх програм; 45 000 місць для стажування та першої роботи. Його підписали 148 компаній і близько 5 000 молодих людей отримали менторську підтримку від провідних компаній. Пакт України заради молоді-2025 року був підписаний у вересні 2020 року з метою оновлення та оновлення Пакту України заради молоді-2020 року та включає нові підходи. Його цілями є сприяння створенню 20 000 місць для стажувань та робочих місць для молоді в Україні; сприяння налагодженню 1 000 партнерських відносин між бізнесом та сектором освіти; надання 1 500 молодим людям наставницької підтримки від роботодавців.

Пріоритети зацікавлених сторін щодо розвитку профорієнтації зазначені в низці стратегічних документів для висвітлення міжміністерської співпраці та спільної роботи щодо досягнення спільних цілей (План заходів щодо реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення, Програма професійної орієнтації на 2017–2020 роки та Молодь України на 2021–2025 роки). До них належать: 1) надання профорієнтації відповідно до потреб, інтересів та можливостей усіх вікових груп та з урахуванням нових тенденцій та викликів сучасного світу; 2) цифровізація послуг профорієнтації; 3) реалізація міжнародного молодіжного співробітництва, сприяння інтеграції молоді у світову та європейську молодіжну спільноту; 4) інформаційно-просвітницькі кампанії профорієнтації; 5) координація та співпраця державного, освітнього та бізнес-секторів у наданні профорієнтації.

МОН активно співпрацює з науково-дослідними інститутами НАПН в роботі над відкриттям нових можливостей у науково-методичному та інформаційному забезпеченні сучасної освіти, ефективно вирішувати актуальні проблеми національної системи освіти в умовах європейської інтеграції та глобалізації. Програма спільної діяльності на 2021-2023 роки розроблена з метою імплементації законодавства у сфері освіти та науки (Указ Президента України «Про сталий розвиток України до 2030 року» (від 30.09.2019 року № 722/2019), зміцнення зв'язків між освітою та наукою на національному та міжнародному рівнях відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Низка пріоритетів цієї Програми зосереджені на просуванні національної системи підтримки розвитку кар'єри, таких як:

- забезпечення наукового керівництва навчальними експериментами щодо нових підходів до формування готовності майбутніх кваліфікованих працівників до підприємницької діяльності, розвитку публічно-приватного партнерства у сфері професійної освіти з використанням технологій стратегічного управління та організації професійної підготовки майбутніх кваліфікованих працівників у дуальній формі освіти,
- розвиток науково-методичного забезпечення професійного самовизначення студентів;
- розробка змісту, програмно-методичного забезпечення дошкільної освіти дітей з особливими потребами, спрямованого на розвиток первинного соціального досвіду та позитивних особистісних якостей кожної дитини;
- розробка методичного забезпечення діяльності практичних психологів, соціальних педагогів та методистів у навчальних закладах, відповідальних за психологічне забезпечення та взаємодію учасників освітнього процесу;
- розробка нової системи освіти дорослих на основі інтеграції формального, неформального та інформального навчання з широким використанням цифрових технологій;
- покращення наукового забезпечення розвитку кадрів освітніх організацій, професійного та особистісного розвитку майбутніх викладачів та педагогів-практиків;
- розвиток науково-методичного забезпечення діагностики пізнавальних та особистісних чинників самовизначення щодо майбутнього вибору кар'єри для обдарованих студентів.

Регулярно підписується низка меморандумів та угод про співпрацю між державним та приватним секторами з метою посилення координації відповідних заходів для побудови стійкої національної системи кар'єрного розвитку.

3.2. Ключові зацікавлені сторони громадянського суспільства

Ключовими зацікавленими сторонами громадянського суспільства є неурядові організації, асоціації роботодавців та бізнесу, профспілки тощо.

Національні асоціації організацій роботодавців, національні профспілки та неурядові організації сприяють професійній адаптації працівників (адаптації осіб до нових умов праці, вимог, процесів тощо) на підприємствах, в установах та організаціях та сприяють їх професійному розвитку. Ці організації також беруть участь у підготовці законопроектів з питань, що стосуються профорієнтації та ПТО.

Громадські організації плідно співпрацюють з ДСЗ, бізнес-сектором та навчальними закладами, що надають профорієнтаційні послуги через освітні та наставницькі програми, особисту та професійну підготовку, семінари та курси, міжнародні програми та освітні гранти. Пакт України заради молоді-2025 продовжує найкращі традиції консолідації зусиль для вирішення проблеми зайнятості молоді після успішної реалізації Пакту України заради молоді-2020.

Громадська організація Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності (CSR Ukraine) є провідним постачальником кар'єрних послуг для громадянського суспільства в Україні. Електронна платформа Career Hub цієї організації пропонує широкий спектр варіантів та можливостей розвитку кар'єри для молоді. Він також надає обширну інформацію про майбутні робочі місця та надихає молодь почати будувати свою кар'єру в шкільному віці. За підтримки Фонду ООН у галузі народонаселення на сайті розроблено унікальний каталог кар'єрних можливостей для молоді (work.careerhub.in.ua). Тут молодь може знайти відповідні програми стажування, вакансії для людей без досвіду, а також освітні та волонтерські програми, які проводять провідні роботодавці. Кар'єрний хаб організовує широкий спектр освітніх проектів та

конкурсів профорієнтації та розробляє методології кар'єрного консультування молоді в середній освіті, ПТО та університетах. Платформа спілкується з молоддю, вчителями, науковцями та кар'єрними радниками відповідно до останніх національних програм та політик. Career Hub заохочує своїх користувачів брати участь в опитуваннях та обговореннях для побудови національних стратегій та Планів заходів для молоді.

Федерація роботодавців України активно співпрацює з урядом та профспілками щодо поліпшення бізнес-середовища та підтримки соціальних ініціатив для підтримки кар'єрного розвитку²². Об'єднуючи понад 140 організацій роботодавців з найважливіших галузей національної економіки, Федерація регулярно бере участь у соціальному діалозі для прийняття рішень щодо побудови ефективної підтримки кар'єрного розвитку роботодавців та працівників протягом усього життя. Виконуючи свою важливу роль як ключової зацікавленої сторони громадянського суспільства в цій системі, Федерація також бере на себе відповідальність за встановлення найкращих практик ведення бізнесу та забезпечення сприятливого клімату для ринку праці в Україні.

Інститут професійних кваліфікацій – експертна громадська організація, спрямована на побудову системи професійних кваліфікацій в Україні. З 2014 року Інститут у тісній співпраці з Конфедерацією роботодавців України представляє бізнес-перспективу процесів реформування освіти, підвищення її якості та зближення результатів навчання з реальними вимогами ринку праці²³.

Національний молодіжний центр та його філії по всій країні тісно співпрацюють з ГО та бізнес-сектором в організації заходів профорієнтації для сприяння самовизначенню та соціальній адаптації молоді, підтримці зайнятості та волонтерства молоді, підвищенні соціальної та академічної мобільності молоді та впровадженні інноваційних практик в профорієнтацію для молоді.

З метою посилення надання послуг профорієнтації для школярів, бакалаврів та випускників професійно-технічних вищих закладів освіти та дорослих у 2010 році створено Українську асоціацію профорієнтації та освітнього консультування. Це неурядова організація, яка має на меті створення спільного середовища для експертів з кар'єрного навчання та консультування, зміцнення міжнародного співробітництва у дослідженні науково-практичних підходів до профорієнтації, подальшого розвитку системи профорієнтації в Україні. Українська асоціація профорієнтації та освітнього консультування спеціалізується на наступних заходах:

- моніторинг та реєстрація діяльності та фахівців з профорієнтації²⁴;
- дослідження наукових підходів до профорієнтації та складання глосарію профорієнтаційного спрямування;
- створення та розвиток спільноти «Група профорієнтації в Україні»²⁵;
- розвиток тестування навичок управління кар'єрою²⁶.

Асоціація співпрацює з неурядовими та бізнес-організаціями для створення єдиної національної системи підтримки кар'єрного розвитку.

---

²² <https://fru.ua/>

²³ <https://www.ipq.org.ua/ua/institute/about>

²⁴ <http://www.potok.org.ua>

²⁵ <https://www.facebook.com/groups/career.guidance.platform>

²⁶ <http://www.potok.org.ua/pdmq>

Проект ЄС «EU4Skills: кращі навички для сучасної України» (2019–2023) підтримує реформу професійної освіти та навчання в Україні. Цілями цього проекту, що фінансується ЄС, є модернізація закладів професійної освіти та навчання, закупівля обладнання та створення центрів передового досвіду, центрів кар'єри, навчання керівників шкіл та вчителів у семи пілотних областях: Чернівецькій, Львівській, Миколаївській, Полтавській, Рівненській, Вінницькій та Запорізькій. Після цього досвід пілотних регіонів буде масштабуватися по всій країні²⁷. Проект EU4Skills реалізується з особливим акцентом на впровадження профорієнтації в шкільну програму відповідно до концепції НУШ. Окрім інших цілей, вона спрямована на розробку системного та інтегрованого підходу до забезпечення сталого розвитку суспільства з урахуванням вимог учасників освітнього процесу, потреб громади, ринку праці, заснованого на залученні зацікавлених сторін та у відповідності до принципів освітньої діяльності.

Міжнародна некомерційна асоціація «WorldSkills International» ініціювала проведення в Україні національних конкурсів професійної майстерності. З 2016 року разом із соціальними партнерами один раз на два роки проводиться конкурс фахової майстерності WorldSkills Ukraine. Партнерами «WorldSkills Ukraine» є роботодавці та організації, які підтримують розвиток професійної освіти в Україні. Офіційними організаторами конкурсу є Міністерство освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти, Федерація роботодавців України за підтримки Федерації металургів України та бізнес-асоціації «Укрметалургпром». Щорічно організаційний комітет «WorldSkills Ukraine» затверджується наказом Міністерства освіти і науки України. Комітет складається переважно з представників бізнесу. Оргкомітет спільно з педагогами визначають компетенції для конкурсу з урахуванням реальних потреб країни у кваліфікованих робітниках, динаміки професій, яких бракує на ринку праці. У рамках другого та фінального етапу конкурсу WorldSkills Ukraine у 2020 році соціальні партнери провели вебінар профорієнтаційного спрямування для учнів 8-9 класів середніх шкіл Дніпропетровської, Донецької та Запорізької областей під назвою «WOW Guide to the professional world». Розділ «Кращі практики професійної освіти» на сайті публікує результати успішної діяльності в закладах професійної освіти, і цей розділ систематично поповнюється новою інформацією²⁸.

---

²⁷ [EU Programme "EU4Skills" Supports Ukraine in Reforming System of Vocational Education and Training | Ministry of Education and Science of Ukraine \(mon.gov.ua\)](#)

²⁸ <http://www.worldskillsukraine.org/>

4. ОСНОВНІ ПОСЛУГИ І ЗАХОДИ

Низка правових документів регулює основні державні послуги та діяльність в рамках національної системи розвитку кар'єри, як зазначено вище, та детально окреслює ключові послуги та діяльність їх надавачів. До них належать:

- Розпорядження КМУ (від 4.07.2018 р. № 469-р), яке перераховує всі основні види діяльності та послуги, доступні для ефективної реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення;
- Постанова КМУ (19.09.2018 № 792), який регулює діяльність професійних консультантів центру зайнятості, що надають послуги особисто, які шукають роботу та сприяння працевлаштуванню в межах процедури реєстрації, перереєстрації безробітних. Згідно з цим документом, кар'єрні консультанти допомагають зареєстрованим безробітним у пошуку роботи шляхом надання консультацій з працевлаштування, інформації про вакансії, можливості самозайнятості, відкриття бізнесу; консультування щодо можливостей професійної підготовки, перепідготовки, розвитку професійних навичок та компетенцій, які користуються попитом на ринку праці, включаючи вибір / зміну професії (виду професійної діяльності) та / або можливості відкриття та ведення бізнесу; профорієнтації та психометричної діагностики; інформації про суб'єкти господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні, про працевлаштування іноземців та осіб без громадянства в Україні. Кар'єрні консультанти також ведуть облік реєстрації та перереєстрації безробітних в Єдиній інформаційно-аналітичній системі ДСЗ.
- Розпорядження Мінекономіки (30.10.2020 №2203), яке визначає принципи та порядок надання публічної профорієнтації. Відповідно до цього наказу центри зайнятості надають інформацію про кар'єру, консультації з кар'єри та інформацію про вибір кар'єри. Профорієнтація надається окремим особам або групам офлайн або онлайн. Послуги професійної орієнтації можуть надаватися, у разі необхідності, повторно за особистим бажанням або за рекомендацією експерта центру зайнятості з метою реалізації індивідуальних планів зайнятості. Профорієнтаційні послуги та особи, яким вони надаються, зареєстровані в Єдиній інформаційно-аналітичній системі ДСЗ. До надання профорієнтаційних послуг центрами зайнятості, зокрема на договірних умовах, можуть залучатися представники органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, наукових установ, інших підприємств, організацій та установ незалежно від форми власності, організацій роботодавців, громадських організацій, профспілок. Науково-методичне, фінансово-технічне, психодіагностичне та інформаційне забезпечення здійснюється шляхом придбання товарів, робіт та послуг у цій сфері відповідно до чинного законодавства.
- Наказ Мінекономіки від 16 грудня 2020 року № 2663, який окреслює основні завдання центрів зайнятості. Згідно з цим наказом основними завданнями ДСЗ є: (1) реалізація державної політики у сфері зайнятості та трудової міграції, соціального захисту від безробіття; (2) аналіз ринку праці; (3) допомога громадянам у виборі відповідної роботи; (4) надання роботодавцям послуг з найму; (5) участь в організації громадських та інших тимчасових робіт; (6) допомога громадянам в організації підприємницької діяльності, зокрема шляхом надання індивідуальних та групових консультацій; (7) участь у здійсненні заходів, спрямованих на запобігання масовим звільненням, сприяння мобільності робочої сили та працевлаштуванню в регіонах з найвищим рівнем безробіття, монофункціональних містах та селищах, що перебувають в залежності від містоутворюючих підприємств; (8)

організація підготовки та перепідготовки безробітних з урахуванням поточних та майбутніх потреб ринку праці та результатів інформальної професійної підготовки; (9) здійснення профорієнтації населення; (10) надання додаткової допомоги для працевлаштування окремих категорій громадян, які не є конкурентоспроможними на ринку праці; (11) внесення пропозицій до Міністерства економіки щодо формування державної політики у сфері зайнятості; (12) контроль за використанням фінансування роботодавцями та безробітними.

- Постанова КМУ (28.10.2021 р. №1121), яка впроваджує нову модель клієнтоорієнтованих послуг, які будуть надаватися центрами зайнятості, що передбачає використання нових технологій та методів, спрямованих на прискорення працевлаштування осіб у пошуках роботи, а також забезпечення ефективної та результативної співпраці з роботодавцями. Зокрема, нова модель надає послуги клієнтам центрів зайнятості під час першого візиту; забезпечує обмін даними з органами влади з метою мінімізації переліку документів, що подаються клієнтами; впроваджує функції кар'єрного радника та спеціалізованого кар'єрного радника та підвищує таргетинг служб зайнятості; підвищує взаємодію з безробітними особами з урахуванням їх індивідуальних особливостей; впроваджує функції роботодавця-консультанта та надає пакет персональних послуг, що дає можливість індивідуального відбору кандидатів на вакансії, що подаються роботодавцями; здійснює цифровізацію послуг, що надаються центрами зайнятості (впровадження електронних послуг (для звітності, повідомлення про вакансії, резюме тощо в електронній формі), таким чином гармонізуючи онлайн-платформу роботодавців з онлайн-платформою безробітних в режимі реального часу та пропонує пов'язані з цим додаткові онлайн-послуги через центри зайнятості).

ДСЗ надає широкий спектр послуг та заходів з розвитку кар'єри. Особи, які шукають роботу, беруть участь у навчанні, семінарах та вебінарах з техніки пошуку роботи. У разі необхідності надається підтримка для створення резюме / відео резюме, надання консультацій щодо його підготовки та використання у працевлаштуванні, а також щодо участі в онлайн-інтерв'ю.

Проводяться інформаційні семінари для осіб, які роз'яснюють законодавство та надають інформацію про ринок праці, говорять про можливе залучення до професійної підготовки, в тому числі в професійні училища державної служби зайнятості, уточнюють можливості, що виникають внаслідок неформальної та інформальної підготовки до професійної діяльності, а також пояснюють, як отримати ваучери для підтримки конкурентоспроможності на ринку праці (див. розділ 5.3 нижче) згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці» (20.03.2015 № 207)²⁹. Ваучер – це стандартний документ, який гарантує особі одноразове навчання або перепідготовку за іншою спеціальністю, навчання на наступному рівні освіти, спеціалізацію, навчання в навчальних закладах або через роботодавця. Навчальний ваучер видається центрами зайнятості особам, які не зареєстровані в центрах зайнятості як безробітні та належать до однієї з таких груп:

- особи старше 45 років з офіційним стажем роботи 15 років
- особи, звільнені з військової служби (крім обов'язкової військової служби)
- особи, звільнені з військової служби після участі в антитерористичній операції
- внутрішньо переміщені особи.

Навчання на основі ваучерів здійснюється в закладах професійно-технічної та вищої освіти, на підприємствах, в організаціях, які мають ліцензію на освітню діяльність. Особа здійснює вибір

²⁹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2013-%D0%BF#Text>

професії або спеціальностей відповідно до переліку з 70 професій та спеціальностей, затвердженого наказом Мінекономіки (07.09.2020 № 1716)³⁰ та приймає рішення про форму та місце навчання. Фінансування ваучерного навчання для сприяння працевлаштуванню здійснюється за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та Фонду соціального захисту інвалідів.

Основні методи надання профорієнтації в національній системі підтримки розвитку кар'єри включають форуми, дні кар'єри, бесіди про кар'єру, табори кар'єри, квести, виставки, круглі столи, майстер-класи, навчальні курси та психологічні курси; зустрічі з роботодавцями для фахівців з профорієнтації, молоді та їхніх батьків; профорієнтаційні відео, плакати, фото та відео екскурсії; профорієнтаційні інструментарії, буклети та інформаційні листівки, такі як буклети про профорієнтацію та планування кар'єри для студентів та молоді або для спеціалістів, які допомагають молодим людям з вибором кар'єри; інструменти інформаційних та комунікаційних технологій для проформієнтації, включаючи електронні платформи для розвитку м'яких навичок, діагностичні тести тощо; національні та місцеві навчальні курси для молодіжних працівників; та національні семінари ДСЗ для тренерів та консультантів з кар'єри.

4.1. Освіта, навчання і підготовка на робочому місці для молоді

Лідерами державного сектору у розбудові системи підтримки розвитку кар'єри в освіті та підготовці молоді є МОН (згідно з найсвіжішим законодавством, переважно через Інститут модернізації змісту освіти), Мінекономіки (через центри зайнятості населення) та Міністерство молодіжної політики та спорту. Громадянське суспільство представлене Центром розвитку КСВ в Україні та його експертною платформою, Центром кар'єри, асоціаціями роботодавців та іншими неурядовими організаціями. Низка ініціатив з розвитку кар'єри для молоді надається у тісній публічно-приватній співпраці.

У квітні 2021 р. Інститут модернізації змісту освіти Міністерства освіти і науки України, у співпраці з Асоціацією інноваційної і цифрової освіти, Київський освітній хаб та експертна компанія HRYou розпочали реалізацію національного проекту з профорієнтації та побудови кар'єри під назвою «Обери професію своєї мрії». Проект передбачений Наказом Міністерства освіти і науки України (від 21.04.2021 року № 446) та Оперативним планом Міністерства освіти і науки України на 2021 рік (пункти 2.5.1.3 та <https://translate.google.com/translate?hl=ru&prev=t&sl=uk&tl=en&u=http://2.5.1.3/2.5.1.4>), затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України (від 6.01.2021 року № 30), і планується як постійно діюча електронна платформа для профорієнтації. Дана освітня ініціатива фінансується з державного бюджету в рамках реалізації національних заходів у сфері освіти, затверджених постановою Кабінету Міністрів України (від 19.02.2020 року № 131) та Планом заходів Уряду України на 2022–2024 роки. Амбітний план цього Проєкту полягає в тому, щоб у найстисліші терміни побудувати ефективну систему профорієнтації, яка пов'язує освіту з реаліями ринку праці відповідно до найкращих світових практик. Місія цієї ініціативи – запустити інноваційний проєкт соціальної мобільності через високоефективну систему профорієнтації на основі штучного інтелекту, яка супроводжує людину протягом усього життя та допомагає студентам (віком 12-22 роки) та молоді (віком 22+) реалізувати свій потенціал завдяки індивідуальним знанням, навичкам та здібностям. Особлива увага в проєкті зосереджена на

³⁰ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0946-20#n8>

наданні онлайн профорієнтації для школярів з особливими потребами, а також з багатодітних та малозабезпечених сімей або дітей-сиріт.

Проект «Обери професію своєї мрії» безкоштовно для всіх користувачів включає 5 кроків для успіху учнів: Крок 1. Профорієнтаційне тестування. Крок 2: Консультування з питань кар'єри на основі використання технології перевернутого колл-центру. Крок 3. Відеоуроки про актуальні тенденції на ринку праці та практичні поради щодо того, як написати резюме, підготуватися до співбесіди тощо, за допомогою мультимедійних курсів у міжнародному форматі SCORM. Крок 4. Онлайн-тури на провідні підприємства України. Крок 5. Мультимедійні курси про 100 найкращих професій: загальна інформація про професію, зарплату, майбутні перспективи, кількість вакансій, необхідні навички, які навчальні заклади готують студентів до професій. Запуск інформаційної кампанії проекту поєднувався з 50 відеоуроками, 30 онлайн-турами до топових українських компаній, 70 мультимедійними курсами з сучасних професій (спільно з міжнародними та українськими роботодавцями та спеціалізованими університетами і професійно-технічними училищами). Лише за 3 місяці реалізації проекту було проведено понад 8 000 кар'єрних тестів та 2 000 кар'єрних консультацій, а платформу проекту відвідали понад 1 мільйон старшокласників, їх батьків та вчителів. Наступний розвиток проекту до 2023 року, крім школярів, поступово розширить охоплення до 10 мільйонів українців, охопивши студентів професійно-технічних училищ та вищих закладів освіти, студентів та дорослих (віком від 22 років), які хочуть знайти професію своєї мрії. 12 жовтня 2021 року у проекті було проведено перший національний урок з профорієнтації, який залучив понад 500 000 глядачів з 15 000 шкіл, побивши національний рекорд за наймасовішим уроком³¹. Під час цього онлайн-уроку на тему розвитку кар'єри відомі українці поділилися своїми історіями успіху та довели, як кар'єра сприяє побудові щасливого життя в майбутньому.

Через платформу проекту планується надати всім зареєстрованим користувачам з 9-го класу «Паспорт здібностей». Це особистий онлайн-акаунт, який містить інформацію про все щодо результатів тестування та схильності учня (тип особистості, тип інтелекту, рекомендовані професії), індивідуальні досягнення в навчанні, результати роботи школи, м'які навички, сертифікати та дипломи для участі в шкільних гуртках та позакласних заходах, волонтерське та неформальне навчання та інтерактивні резюме. За словами творців проекту, всі ці записи контролюються практиком ГК та приймаються навчальними закладами або потенційними роботодавцями, які допомагають випускникам шкіл робити обґрунтований вибір щодо майбутніх шляхів навчання (коледж / університет) та/або кар'єрних шляхів.

Платформа проекту також передбачає спеціальний курс для батьків³². Він складається з 3 відеолекцій, які допомагають батькам краще зрозуміти 1) фізіологічні особливості та можливості дітей у різному віці, 2) як допомогти дітям вибрати галузь чи професію своєї мрії, 3) які можливості роботи є в обраній галузі.

Для створення спільноти практикуючих кар'єрних радників, платформа проекту також надає навчальний курс змішаного навчання під назвою «Школа кар'єрного радника» для вчителів та шкільних психологів. Курс містить 5 мультимедійних уроків, вебінарів та практичних завдань. Щоб отримати сертифікат про закінчення курсу, слухач повинен: (1) пройти всі уроки курсу на веб-сайті проекту, (2) взяти участь у вебінарі курсу та³³, (3) виконати домашнє завдання (розробити та провести урок профорієнтації онлайн або офлайн). Наставництво над учнями

³¹ <https://www.youtube.com/watch?v=vM6pu3pbMqA&t=746s>

³² <https://hryoutest.in.ua/modules/proforiyentaciyinyi-kurs-dlya-batkiv>

³³ <https://youtu.be/l8KPyx0cHbo>

здійснює провідний кар'єрний радник у проекті. До кінця курсу учні вміють: - аналізувати типи особистостей (зокрема, за методикою Джона Голланда), виявляти типи інтелекту (за методикою Говарда Гарднера), виявляти цілі та цінності учнів; - вивчати основні етапи, методи, правила та принципи роботи профорієнтації; - вчитися аналізувати сильні сторони, таланти учнів та підтримувати їх у побудові кар'єрної стратегії; - дізнаватися про різні види кар'єри та методи їх побудови, основні професійні напрямки та основні шляхи кар'єрного розвитку в їх межах; - опанувати аналіз ринку праці та знання перспектив розвитку ринку; - вміють надавати профорієнтаційні послуги для досягнення цілей учнів та їх підтримки (зокрема, із застосуванням методів групових занять, навчальних курсів, індивідуальних консультацій тощо). З жовтня 2021 року 4 298 вчителів, шкільних психологів та інших користувачів відвідали вебінари Школи кар'єрного радника, 485 учасників пройшли курс та 240 з них отримали сертифікати про проходження курсу.

З початку інформаційної кампанії загальне охоплення (кількість унікальних користувачів) інформаційними матеріалами проекту «Обери професію своєї мрії» досягло 352 592 осіб, з них 338 105 користувачів відеоконтенту, 9 893 перегляди публікацій у соціальних мережах, 3 804 особи пройшли профорієнтаційне тестування та 790 осіб отримали індивідуальну консультацію з профорієнтації. За весь період комунікаційної кампанії охоплення інформаційними матеріалами проекту склало 670 876 користувачів.

Проект ЄС «EU4Skills: кращі навички для сучасної України» (тривалість з 2019 по 2023 р.р.) – це спільна програма ЄС і її країн-членів (Німеччина, Фінляндія, Польща, Естонія), націлена на підтримку професійної освіти в Україні. «EU4Skills» підтримує реформу професійної освіти в Україні, щоб зробити навчання відповідним вимогам ринку праці та допомогти молоді і дорослим реалізувати свій потенціал. З точки зору профорієнтації, програма спрямована на розробку системного та інтегрованого підходу, який забезпечить сталий розвиток процесів у межах усіх рівнів загальноосвітніх середніх шкіл та ПТО, врахує вимоги учасників освітнього процесу, потреби громади, ринку праці, використовує залучені зацікавлені сторони та відповідатиме принципам освітньої діяльності.

Концепція реалізації державної політики реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» до 2029 року, затверджена Кабінетом Міністрів України (14.12.2016 року № 988-р), спрямована на забезпечення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти шляхом, серед іншого, прийняття нових компетентнісних державних стандартів загальної середньої освіти, масштабного безперервного навчання вчителів та великих інвестицій в освітнє середовище. Експерти EU4Skills відіграють важливу роль в інтеграції професійної спрямованості та профорієнтації в нові державні освітні стандарти Нової української школи, а також у підготовці освітніх модельних програм та розробці індивідуальних навчальних матеріалів для використання у школах для просування професійної орієнтації.

У 2020 р. експерти «EU4Skills» долучилися до сприяння інтеграції відмінних результатів навчання, пов'язаних з професійною орієнтацією, у новий Державний освітній стандарт для базової середньої освіти (5-9 класи). Після затвердження Урядом України Державного стандарту, експерти EU4Skills сприяли розробці нової освітньої моделі програми для 5-6 класів з дисципліни «Здоров'я, безпека та добробут», а також відповідного підручника пізніше, який містить багато розділів, що стосуються професійної орієнтації в середній школі.

Підхід Eu4Skills базується на спробі системно впроваджувати елементи професійної орієнтації на всіх рівнях шкільної освіти – значною мірою шляхом збагачення змісту освіти та навчання

вчителів роботі з інструментами професійної орієнтації. Загальний запропонований підхід до професійної орієнтації в Новій українській школі всебічно представлений у Концепції професійної орієнтації в Новій українській школі, яка була розроблена експертами EU4Skills та пройшла широке громадське слухання на платформі Українського інституту розвитку освіти МОН.

З метою пілотування згаданої Концепції та виконання наказу МОН № 901 від 10 серпня 2021 року, EU4Skills розпочав індивідуальний навчальний експеримент у 44 загальноосвітніх середніх школах у 8 регіонах України. Кількість учнів, охоплених експериментом станом на вересень 2021 року, становить 3458 учнів початкової школи та 412 учнів базової середньої школи (переважно - 5-го та 6-го класів). Кількість вчителів, які беруть участь в експерименті, становить 339.

З моменту початку експерименту влітку 2021 року експерти EU4Skills розробили низку підручників профєорієнтаційного спрямування в початкових школах, а також провели кілька тренінгів для вчителів-учасників проекту. У найближчі роки EU4Skills планує розгорнути елементи професійної орієнтації на наступні рівні освіти, включаючи пілотування факультативних курсів з профорієнтації у 8 та 10 класах. Вчителів продовжать навчати застосуванню інструментів професійної орієнтації в різних класах. EU4Skills також буде широко залучати регіональні інститути підготовки вчителів без відриву від виробництва, щоб інституціоналізувати та зробити стійкими професійні орієнтаційні тренінги для педагогів. Щоб підвищення видимості діяльності експерименту, EU4Skills запустила спеціальну веб-платформу: <https://www.kariera.in.ua/>.

EU4Skills пропагує сучасні форми викладання та навчання, вона підтримує подальший розвиток Національної рамки кваліфікації (НРК) та розробку всього 100 нових кваліфікацій на основі професійних стандартів, включаючи розробку навчальних програм. Розробка нових педагогічних, освітніх та навчальних матеріалів для вчителів та тренерів підвищить якість професійної освіти та навчання. Наразі EU4Skills надає технічну підтримку та розвиток ресурсного потенціалу на таких рівнях:

- на національному рівні для Міністерства освіти і науки України, Національного агентства кваліфікацій, Державної служби зайнятості;
- на обласному рівні для управлінь освіти і науки в обласних адміністраціях,
- на місцевому рівні для надавачів та компаній освітніх послуг.

З 2019 року чотирирічна програма EU4Skills вже підтримала Міністерство освіти і науки України у проведенні серії онлайн-тренінгів щодо встановлення та використання Office 365 та його інструментів для представників 25 регіональних освітніх та методичних центрів. Протягом 2021 року навчальні центри допоможуть усім 732 професійно-технічним училищам з використанням Office 365, що включає в себе впровадження онлайн-уроків, вправ на домашнє завдання та тестування, що також має значення для кар'єрного навчання та побудови кар'єри. Наразі 21 пілотне професійно-технічне училище отримало сучасні веб-сайти, які дозволять підвищити ефективність комунікації закладів, а також покращити їх імідж. Наступним кроком є створення сучасних стандартизованих веб-сайтів для всіх професійно-технічних училищ країни. Крім того, Програма EU4Skills провела навчання цифрової компетентності для близько 1000 вчителів та керівників закладів ПТО, а також онлайн-курси, якими можуть скористатися всі вчителі ПТО. EU4Skills також надала 100 ноутбуків та комплектів принтерів, проекторів та серверів для п'яти пілотних закладів ПТО в Полтавській та Запорізькій областях вартістю разом близько 100 000

євро. Під час тренінгу новим обладнанням зможуть скористатися понад 3000 студентів та 300 викладачів³⁴.

У 2020 році CSR Україна та Фонд ООН у галузі народонаселення за підтримки Міністерства освіти і науки України розробили комплексний курс «Навички для успішної кар'єри» для вдосконалення навичок управління кар'єрою серед випускників ПТО. Метою курсу є підготовка людей до особистісного та професійного зростання та розвиток компетентностей для успішного старту в бізнесі. Програма курсу складається з 30 занять та п'яти модулів під назвою «Моя успішна кар'єра в моїх руках», «Я можу знайти роботу своєї мрії», «Я успішно працюю», «Я розвиваюся професійно» та «Я знаю, як розпочати власний бізнес». У 2020 році курс пілотувався у закладах ПТО Вінницької, Тернопільської, Хмельницької та Чернігівської областей. Курс буде інтегрований у навчальні програми всіх закладів професійної освіти по всій країні. Для полегшення впровадження курсу під час пандемії було розроблено спеціальний онлайн-курс навчання для вчителів, психологів та соціальних педагогів закладів ПТО. Понад 70 викладачів з 40 закладів ПТО взяли участь у першому онлайн-курсі підготовки тренерів 15–22 вересня 2020 р. З 27 вересня по 10 жовтня 2021 р. Наступна група тренерів отримала інструменти для впровадження курсу «Навички для успішної кар'єри» у закладах ПТО та в центрах кар'єри. Інструменти включали в себе матеріали курсу, рекомендації та інтерактивні інструменти, які допоможуть розвинути м'які навички студентів професійно-технічної освіти. Після завершення навчання всі учасники отримують сертифікати.

У 2021 році Міністерство освіти і науки розробило Рекомендації щодо центрів кар'єри в закладах професійної освіти з метою координації роботи цих центрів, сприяння потенціалу працевлаштування претендентів на роботу та гарантування робочих місць для випускників, надання можливостей для підвищення професійної кваліфікації або здобуття додаткової кваліфікації, сприяння професійній освіті. Основними функціями центрів кар'єри є:

- організація консультування абітурієнтів та випускників професійно-технічних навчальних закладів з метою кар'єрного навчання та розвитку;
- сприяння в побудові кар'єрних планів шляхом узгодження особистих особливостей претендентів з умовами та стандартами ринку праці;
- інформування та роз'яснення заявникам законодавства про працю, включаючи основні тенденції на ринку праці, та очікування роботодавців щодо осіб, які шукають роботу;
- розвиток підприємницької ініціативи претендентів на роботу;
- сприяння створенню активного суспільства та громадянської свідомості;
- сприяння в отриманні додаткових професійних знань, навичок та здібностей шляхом навчання, семінарів, фахових конкурсів, сертифікованих програм, а також за проектами соціальної підтримки;
- моніторинг працевлаштування претендентів та випускників;
- сприяння діяльності центру кар'єри, зокрема на офіційному веб-сайті професійно-технічних навчальних закладів;
- взаємодія з центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, державними установами, які виконують завдання та функції у сфері зайнятості, трудової міграції та соціального захисту від безробіття; взаємодія з підприємствами, установами, організаціями, у тому числі що займаються професійною та практичною підготовкою та працевлаштуванням випускників;

³⁴ <https://www.euneighbours.eu/en/east/stay-informed/news/eu4skills-introduce-digital-technologies-and-tools-vocational-education>

- співпраця з підприємствами, установами та організаціями з метою отримання об'єктивних оцінок якості підготовки випускників з урахуванням потреб ринку праці;
- вивчення динаміки попиту на відповідні професії на ринку праці, внесення пропозицій керівництву закладів професійної освіти щодо складання державних та регіональних замовлень на підготовку робітників;
- організація профорієнтаційної роботи серед дітей, молоді, дорослих;
- проведення заходів з популяризації професій тощо.

Станом на сьогодні, у закладах професійної освіти діють 142 центри кар'єри.

Міністерство освіти і науки, спільно з Волинським ресурсним центром (методологічним центром професійної освіти у Волинській області) розпочало проект «Бізнес-освіта для професійної освіти» в рамках Програми з аграрного і сільського розвитку (АГРО) USAID, який триває з травня 2021 року по квітень 2022 року. Проект має на меті збільшити рівень самозайнятості для молоді у Дніпропетровській, Запорізькій, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Харківській, Херсонській і Черкаській областях шляхом підприємницького навчання у професійних закладах освіти і навчання.

Активну участь у забезпеченні науково-методичного супроводу модернізації української системи освіти, сприянні навчанню впродовж життя, розробці інноваційних форм і методів навчання, дослідженні успішного міжнародного досвіду в профорієнтації беруть науково-дослідні інститути Національної академії педагогічних наук (Інститут професійної освіти та навчання, Інститут проблем освіти, Інститут обдарованої дитини, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна тощо). Провідні експерти цих організацій беруть участь у процесах формування політики та реформування, приносячи значні удосконалення, пов'язані з національною системою освіти та системою розвитку кар'єри зокрема.

У рамках проекту ЄС «Підтримка на Сході України – відновлення, побудова миру та врядування» Програми ООН із відновлення та розбудови, за фінансової підтримки Європейського Союзу, було розроблено підручник «Основи підприємництва». Цей посібник затверджено «Інститутом модернізації змісту освіти» для використання у закладах професійно-технічної освіти (згідно з листом Інституту модернізації змісту освіти (23.11.2020 № 221/12-G-1020) та розміщено на сайті Міністерства освіти і науки України³⁵.

У співпраці з CSR Ukraine (Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності в Україні) та Фондом ООН у галузі народонаселення Міністерство освіти і науки України розробило «Лабораторію навичок: навички для успішної кар'єри». В рамках цієї програми для студентів ПТО було виділено спеціальний навчальний курс «Навички для успішної кар'єри». Цей курс складається з п'яти модулів по 6 уроків кожен, спрямованих на підвищення кар'єрного потенціалу молоді в закладах професійної освіти, розвиток їх життєвих та м'яких навичок, підвищення працездатності молоді. Курс зосереджений на мотивації та плануванні кар'єри за обраною професією, варіантах кар'єри, пошуку вакансій, працевлаштуванні, професійному зростанні на першій роботі, розвитку власного бізнесу та самозайнятості. Підручник «Навички для успішної кар'єри» затверджено Інститутом модернізації змісту освіти для використання у професійно-технічній освіті та розміщено на сайті Міністерства освіти і науки України³⁶. Після

³⁶ <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/online-resursi-dlya-studentiv-proftehiv>

пілотування електронного курсу «Навички для успішної кар'єри», його зараз рекомендовано до використання в центрах кар'єри ПТО в різних регіонах України.

Команда кар'єрних радників ДСЗ регулярно проводить різні кар'єрні заходи для старшокласників у державних центрах зайнятості. Співпраця з закладами середньої освіти здійснюється на основі державних договорів та спільних Планів заходів. Ці угоди та плани також враховуються в об'єднаних територіальних громадах, через реалізацію процесу децентралізації. ДСЗ надає комплексну профорієнтацію для старшокласників, починаючи з 8 класу:

- для 8 класу – уроки з кар'єри та ринку праці, можливі шляхи освіти чи кар'єри та поширені помилки у виборі кар'єри;
- для 9 класу – психодіагностичне тестування на кар'єрне самовизначення;
- для 10-11 класів – уроки профорієнтаційного спрямування з інтерактивними вправами, мотиваційно-конкурсне навчання, інтелектуальні ігри, майстер-класи та інші, зокрема з розвитку м'яких навичок.

ДСЗ активно співпрацює з центрами кар'єри закладів освіти, беручи участь у днях кар'єри, бесідах на тему кар'єри, ярмарках вакансій, вебінарах та семінарах, відвідуючи школи та надаючи інформацію про ринок праці учням, вчителям шкіл та батькам. Профорієнтаційні заходи фахівців Державної служби зайнятості для старшокласників та їх батьків проводяться як у центрах зайнятості, так і в школах. З метою запобігання безробіттю молоді фахівці ДСЗ організовують профорієнтаційні заходи для старшокласників, студентів професійно-технічних та вищих закладів освіти не рідше одного разу на рік на вимогу. У січні-жовтні 2021 року ДСЗ надала такі профорієнтаційні послуги для студентів:

- інформація про кар'єру в групових консультаціях для молоді (1 441 на 38 800 осіб)
- інформаційні заходи на тему побудови кар'єри для батьків учнів (473 на 5 993 осіб)
- уроки профорієнтаційного спрямування для учнівської молоді (2 453 для 55 733 осіб)
- екскурсії на підприємства (557 місць для 7 804 осіб).

4.2. Підтримка безробітних та підтримка для молоді, яка ніде не навчається і не працює

Державна служба зайнятості (ДСЗ) об'єднує 25 регіональних центрів зайнятості, 95 міських центрів та 429 філій в регіональних центрах зайнятості по всій країні. Вона надає безкоштовні профорієнтаційні послуги для всіх клієнтів. Відповідно до Постанови про стан реформування ДСЗ № 181 від 21 грудня 2018 року для модернізації служби створено Інститут кар'єрного консультування. Перші кар'єрні консультанти розпочали надавати свої послуги особам, які шукають роботу та безробітним у державних центрах зайнятості у 2019 році.

Наразі Державна служба зайнятості надає профорієнтаційні послуги різним категоріям населення відповідно до чинного законодавства та в рамках меморандумів про співпрацю з Міністерством соціальної політики, Міністерством юстиції, Державною міграційною службою, службами стабілізаційної підтримки, роботодавцями, освітою та неурядовими організаціями. Всі соціальні групи та вікові категорії осіб, які звертаються до державної служби зайнятості, мають право на безкоштовні соціальні послуги для профорієнтації з метою вибору або зміни професії (спеціальності), виду роботи, місця роботи, способу роботи. Фізичним особам гарантуються рівні можливості в отриманні послуг профорієнтації незалежно від місця проживання (реєстрації), роботи, освіти, віку, статі, раси, етнічного та соціального походження, політичних, релігійних та інших переконань, майнового стану тощо. Надається інформація, а також науково-методичне,

технічне та психодіагностичне забезпечення праці та працевлаштування. З метою сприяння зайнятості клієнтам надається широкий спектр профорієнтаційних послуг (включаючи психодіагностику та підтримку у виборі професії), від прийняття рішень щодо вибору кар'єри до перепідготовки, що має відношення до ринку праці, та підтримки підприємництва, до розвитку навичок.

Протягом 2017-2020 років Державною службою зайнятості було реалізовано програму щодо профорієнтації для населення. Програма передбачала модернізацію та розвиток системи профорієнтації в Державній службі зайнятості шляхом посилення системної профорієнтації молоді, як підтримки осіб, які ніде не навчаються і не працюють, шляхом врахування потреб ринку праці України та впровадження інноваційних форм профорієнтації, зокрема цифровізованих форм.

З метою вибору / зміни професій, а також вибору професії перед скеруванням на професійне навчання та на певні вакантні посади (на прохання роботодавця) фахівці з профорієнтації Державної служби зайнятості проводять професійне діагностичне тестування за згодою відповідних осіб. Таке тестування проводиться як у центрах зайнятості під час консультування, так і дистанційно на платформах ДСЗ «Профорієнтація та кар'єрний розвиток» та «Моя професія: Мережа консультування» (з національними ліцензіями). За результатами тестування фахівці профорієнтації надають детальні консультації щодо побудови / розвитку кар'єри. Державна служба зайнятості надає перевагу дорослим, які втратили роботу або хочуть змінити роботу. Безробітні, які планують змінити професію в майбутньому, реєструються в системі ДСЗ і мають можливість обрати навчальний заклад або роботодавця для опанування нового заняття, або вдосконалення своєї кваліфікації, або набуття нових компетентностей шляхом стажування.

У центрах зайнятості діють різноманітні клуби для безробітних жінок, проводяться спеціальні тематичні семінари, тренінги та зустрічі, в яких беруть участь фахівці з трудового права, фінансів та оподаткування, пенсійного забезпечення, а також роботодавці, успішні жінки та інші. З метою забезпечення ефективної зайнятості, успішної адаптації та інтеграції на новій роботі Державна служба зайнятості забезпечує індивідуальну підтримку після працевлаштування окремих категорій зареєстрованих безробітних, у тому числі осіб з інвалідністю, учасників антитерористичної операції (АТО) та інших вразливих груп населення. Для розвитку додаткових навичок, таких як методи пошуку роботи, професійні навички, навички підприємництва, жінки, особливо після тривалого розриву в зайнятості, беруть участь у різних інформаційних, консультаційних та профорієнтаційних заходах. Вони також беруть активну участь у проектах з підвищення обізнаності щодо ґендерної рівності та боротьби з торгівлею людьми.

Згідно з чинним законодавством, Державна служба зайнятості надає безкоштовні соціальні послуги для профорієнтації з метою вибору або зміни професії (спеціальності), виду роботи, місця роботи, режиму роботи для всіх груп та вікових категорій претендентів. Для осіб, які не мають професії або які виявили бажання знайти нову професію, підвищити свою кваліфікацію або пройти стажування за сприяння державної служби зайнятості, пропонуються семінари з професійної підготовки та послуги індивідуального кар'єрного консультування.

Пріоритетними напрямками в профорієнтаційній роботі для безробітного населення у 2020-2021 роках були орієнтація безробітних шляхом кар'єрного консультування, набуття додаткових компетенцій та навичок, переорієнтація на професії, що користуються попитом на ринку праці, та розвиток цифрових навичок, максимальне охоплення населення дистанційними профорієнтаційними послугами (професійне тестування онлайн тощо). Профорієнтаційні

послуги за січень-жовтень 2021 року охопили 867 700 осіб, кількість професійних інформаційних послуг склала разом 204 350 послуг, надано 126 400 кар'єрних консультаційних послуг та 439 000 послуг з професійного відбору.

4.3. Працюючі/працевлаштовані особи

До пріоритетів зацікавлених сторін у сфері підтримки кар'єрного розвитку працюючих/зайнятих осіб (на основі низки стратегічних документів, таких як Указ «Про затвердження Плану заходів щодо впровадження Концепції державної публічної профорієнтаційної системи» тощо) належать:

- забезпечення професійної орієнтації відповідно до потреб, інтересів та здібностей людей будь-якого віку та з урахуванням нових тенденцій та викликів сучасного світу;
- цифровізація послуг профорієнтації;
- інформаційно-просвітницькі кампанії щодо профорієнтації;
- координація та співпраця з громадськістю, освітою та бізнесом з питань професійної спрямованості;
- спрямування профорієнтаційної роботи в соціальних категоріях населення в об'єднаних територіальних громадах на задоволення потреб та розвиток громад;
- посилення роботи з професійного відбору на замовлення та відповідно до вимог (профілю роботи / вакансії) роботодавців.

Навчальні ваучери для підтримки конкурентоспроможності на ринку праці згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці» (20.03.2015 № 207)³⁷ – це типові документи, які гарантують особам одноразову підготовку або перепідготовку за іншою спеціальністю, підготовку на наступному рівні освіти, спеціалізацію, навчання в навчальних закладах або через роботодавця. Навчальні ваучери видаються центрами зайнятості особам, які не зареєстровані в центрах зайнятості як безробітні та належать до однієї з таких груп:

- особи старше 45 років, які мають 15-річний офіційний стаж роботи;
- особи, звільнені з військової служби (крім обов'язкової військової служби);
- особи, звільнені з військової служби після участі в антитерористичній операції;
- внутрішньо переміщені особи.

Підготовка на основі ваучерів здійснюється в закладах професійно-технічної та вищої освіти, на підприємствах, в організаціях, які мають ліцензію на освітню діяльність. Особа обирає професію або спеціальність з переліку 70 професій та спеціальностей, затверджених наказом Мінекономіки (07.09.2020 № 1716)³⁸ та приймає рішення про форму та місце навчання. Фінансування ваучерного навчання для сприяння працевлаштуванню здійснюється за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та Фонду соціального захисту інвалідів.

Ярмарок вакансій є однією з форм для роботодавців повідомляти про вакансії особам, які шукають роботу, і для претендентів на роботу, і щоб зустрітися з роботодавцями. Ця форма активно використовується державними центрами зайнятості та є однією з найефективніших у відборі працівників. Вона включає можливість організувати співбесіди з заявниками

³⁷ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2013-%D0%BF#Text>

³⁸ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0946-20#n8>

безпосередньо в центрі зайнятості на вимогу роботодавців. У січні-жовтні 2021 року відбулося 647 ярмарків вакансій з 22 930 учасниками та 270 днів кар'єри для 22 281 учасника.

5. ФІНАНСУВАННЯ

Національна система розвитку кар'єри отримує фінансування з центрального та місцевих бюджетів, а також з інших законних джерел. Профорієнтація в Державній службі зайнятості фінансується Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Фондом соціального захисту інвалідів. До фінансування також можуть бути залучені партнерські організації.

При надзвичайно обмеженому фінансуванні в рамках освітньої системи профорієнтація активно підтримується міжнародними донорами, такими як проект ЄС «EU4Skills: кращі навички для сучасної України» (з 2019 по 2023 рік), згаданий вище в розділі 5.1. В рамках проекту EU4Skills Фонд солідарності PL реалізує польський пакет заходів профорієнтаційного спрямування. Пакет включає створення та розвиток інформаційних систем на ринку праці; створення регіональних Планів заходів для професійної освіти; створення та впровадження профорієнтації в Україні; створення оптимізованого багатоканального механізму фінансування ПТО; сприяння багаторічному бюджетному плануванню ПТО; сприяння та бюджету на системне планування³⁹.

«Мріємо та діємо» – це 5-річна програма від USAID для підтримки молоді в Україні шляхом створення сприятливого середовища для реалізації їх мрій, ідей і бачення розвитку країни⁴⁰. Виходячи з молодіжно-орієнтованого підходу (не для молоді, а з молоддю), програма сприяє молодіжним інноваціям, підприємництву, участі громади у прийнятті рішень та вирішенні проблем на національному рівні, а також зміцнює потенціал української молоді, щоб стати рушійною силою плюралізму та поваги до різноманітності. Програма залучає молодь до розробки та впровадження проектів та ініціатив, а також підтримує дослідження для формування молодіжної політики та руху до ефективних та стійких змін. Програма фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та реалізується IREX у партнерстві з компанією Building Ukraine Together (BUR), Центром корпоративної соціальної відповідальності (CSR Ukraine), Making Cents International (MCI), Міжнародним республіканським інститутом (IRI) та мережею Zinc.

³⁹ <https://solidarityfund.pl/co-robimy/edukacja/program-eu4skills/>

⁴⁰ <https://www.mriemotadiemorazom.org/>

6. ДОСТУП

Офіційні веб-сайти відповідних міністерств надають повну інформацію про національну систему підтримки розвитку кар'єрного: законодавчу базу, ініціативи щодо співпраці для ключових зацікавлених сторін, а також низку послуг та заходів, доступних у державному секторі. Вони є зручними в користуванні та добре організованими для легкого і швидкого пошуку в Інтернеті.

ДСЗ надає профорієнтаційні послуги для всіх соціальних груп з особливим акцентом на людей з інвалідністю (спеціальний навчальний курс доступний для експертів ДСЗ в рамках інклюзивного ринку праці для працевлаштування). Їх здатність працювати з якісною інформацією про ринок праці також забезпечується SmartJob. Це інтегрований електронний ресурс на сайті ДСЗ для ефективного пошуку роботи. Він надає безкоштовну профорієнтацію через мотиваційні відеокурси, вебінари, відеоконсультації та відео про створення резюме. Цей інноваційний електронний інструмент допомагає особам отримувати кваліфіковані консультації щодо кар'єри та консультування в Інтернеті на основі поточних потреб місцевої, регіональної та національної інформації про ринок праці. Експерти ДСЗ прагнуть бути неупередженими при представленні варіантів навчання та перепідготовки, зосереджуючи увагу на індивідуальних рекомендаціях. Для підтримки кар'єрних та життєвих рішень осіб ДСЗ пропонує електронну платформу «Профорієнтація та кар'єрний розвиток»⁴¹ для безкоштовної індивідуальної самооцінки м'яких навичок, кар'єрного навчання та розвитку. ДСЗ також надає актуальну інформацію про:

- поточні вакансії, які регулярно подаються роботодавцями⁴²;
- сучасні тенденції на ринку праці, його регіональні та місцеві особливості⁴³;
- організацію та пропозицію професійної підготовки зареєстрованих безробітних⁴⁴;
- підтвердження результатів неформального навчання з робочих спеціальностей⁴⁵;
- можливості навчання та підвищення кваліфікації в Центрах професійної освіти ДСЗ⁴⁶;
- варіантів кар'єрного вибору та майбутніх кар'єрних шляхів⁴⁷.

Відповідно до потреб клієнтів у кожному центрі зайнятості створені різні клуби: для молоді, жінок, дітей-сиріт та дітей, які залишилися без батьківського піклування, вчителів, на такі теми, як методи пошуку роботи, розвиток підприємництва тощо. Експерти ДСЗ визнають, що батьки мають великий вплив на своїх дітей у прийнятті рішень щодо вибору кар'єри. Саме тому батьків регулярно запрошують на спеціальні зустрічі з обговорення сучасних тенденцій на ринку праці та конкурентоспроможності нових робочих місць, з якими батьки можуть бути незнайомі. Особлива увага на зустрічах приділяється важливості самостійності дітей у рішеннях щодо кар'єри, незалежно від батьківських уподобань.

Всі дані, доступні на веб-сайті ДСЗ, регулярно оновлюються і є безкоштовними для всіх користувачів. Щоб мотивувати молодь дізнатися більше про робочі місця, які користуються попитом, ДСЗ регулярно ініціює онлайн-проекти або виклики профорієнтації. Влітку 2020 року було оголошено відео-челендж з профорієнтації під назвою #WANTCANDOIT для надання інформації про традиційну та інноваційну кар'єру на місцевому ринку праці. Відеоконтент створено фахівцями регіональних та місцевих центрів зайнятості по всій країні. З початку

⁴¹ <http://profi.dcz.gov.ua/>

⁴² <https://www.dcz.gov.ua/userSearch/vacancy>

⁴³ <https://www.dcz.gov.ua/analitics/view>

⁴⁴ <https://www.dcz.gov.ua/storinka/navchannya-za-napravlennyam-dsz>

⁴⁵ <https://www.dcz.gov.ua/storinka/pidtvrdzhennya-neformalnogo-navchannya>

⁴⁶ <https://www.dcz.gov.ua/map/mapa-cpto-ds>

⁴⁷ <https://www.dcz.gov.ua/storinka/vybir-profesiji>

ініціативи було зафіксовано 239 відео за 121 поточною професією та розміщено на каналі YouTube. У 2020 році Миколаївський обласний центр зайнятості презентував проект профорієнтаційного спрямування «Перлини професій», де 32 відео висвітлювали цікаві та маловідомі факти про поширені професії⁴⁸. У 2021 році Донецький обласний центр зайнятості розпочав профорієнтаційний відеомарафон «Знищення стереотипів». Він складався з 21 відеоролика про те, що в сучасному світі немає «жіночих» або «чоловічих» робочих місць, і кожен може займатися професійною діяльністю незалежно від ґендерних упереджень та поглядів⁴⁹.

Для клієнтів, які перебувають на етапі вибору наступного навчання або кар'єрного шляху та бажають дізнатися більше про особисті здібності, тип характеру, самооцінку, особливості уваги, пам'яті, сприйняття, мислення та інші характеристики, розвиток яких сприятиме успішній кар'єрі, на сайті ДСЗ пропонуються безкоштовні комп'ютеризовані психодіагностичні методи.

Інтернет-курс «З учнями про освіту та кар'єру» був розроблений неурядовою організацією «Освітня ера» (онлайн-студія освіти, яка створює онлайн-курси та супутні матеріали) в рамках мережі EducationUSA у 2020 році. Курс готує вчителів середньої школи, шкільних психологів, молодіжних працівників, батьків та пов'язаних з ними фахівців для отримання навичок кар'єрного консультування. Навчання проводиться дистанційно та безкоштовно. Курс триває вісім годин з чотирма модулями про консультування з питань самовизначення, вибору освіти та кар'єри, а також можливостей неформальної освіти. Проведено 18 відеолекцій, 4 інтерактивні тести, 3 плани уроків, презентації, додаткові матеріали та випускний іспит. За результатами цього підвищення кваліфікації видається сертифікат про успішне проходження онлайн-курсу. Курс розміщений на електронній платформі ed-era⁵⁰.

Під час карантинних обмежень заклади ПТО активізували свою профорієнтаційну роботу в засобах масової інформації (преса, радіо, інтернет, зовнішня реклама та телебачення), надаючи інформацію про навчальні заклади, кар'єру та умови прийому, Facebook, акаунти працівників закладів в Instagram та рекламні білборди. Також вони демонстрували рекламні відеоролики на місцевих телеканалах; створювали сторінки для онлайн-заяв абітурієнтів; створювали профорієнтаційні відео, плакати, фото та відео екскурсії.

⁴⁸ https://www.youtube.com/watch?v=LztX6ZYKprw&list=PLiGICJDdsOeGLzhA9fqKkORo--zYk5_ol&index=1

⁴⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=5eT0jZZ5pr4&list=PLDvU9FqxqDqG3UZx4Y5hyp3svGqbKba398>

⁵⁰ <https://courses.ed-era.com/courses/>

7. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ

В останні роки під час пандемії на інституційному рівні відбулося зміщення настанов щодо стратегії планування та розвитку профорієнтації в бік цифровізації та впровадження інноваційних практик. На організаційному рівні багато заходів, орієнтованих на кар'єру, були успішно переміщені в Інтернет. На індивідуальному рівні профорієнтація трансформувалася в цифровий формат через електронні платформи, додатки для смартфонів, вебінари, онлайн-тренінги, майстер-класи тощо.

З метою забезпечення соціальної мобільності та максимального доступу до послуг для населення та роботодавців через центри зайнятості, широко використовуються інформаційно-комунікаційні технології. Особи у пошуку роботи та безробітні особи можуть зареєструватися онлайн через платформу «ДІЯ» на «Електронну чергу». У 2020 році Державною службою зайнятості спільно з Міністерством цифрової трансформації України розроблено систему реєстрації громадян у службі зайнятості через портал державних послуг «ДІЯ». Постановою Кабінету Міністрів України «Про реалізацію пілотного проекту з реєстрації, перереєстрації в електронній формі» (від 24.04.2020 № 307) затверджено порядок реєстрації, перереєстрації безробітних та призначення допомоги по безробіттю в електронній формі. З моменту впровадження цієї електронної реєстрації, з квітня 2020 року по грудень 2021 року, до «ДІЯ» було подано понад 100 000 заяв на отримання статусу безробітного та допомоги по безробіттю.

Під час пандемії більшість служб центру зайнятості перейшли в онлайн. До кінця жовтня 2020 року майже 180 000 осіб взяли участь у понад 221 000 вебінарів з питань загальної зайнятості, пошуку роботи, написання резюме, співбесід з роботодавцями та дистанційного розвитку навичок за допомогою цифрових технологій. В онлайн-форматі центри зайнятості надали понад 374 000 інформаційних послуг щодо профорієнтації та зайнятості, а також близько 240 000 індивідуальних кар'єрних консультацій щодо вибору або зміни кар'єрних шляхів⁵¹. Онлайн-сервіси дозволяють всім користувачам отримувати актуальну інформацію щодо пошуку роботи та набору персоналу, як написати резюме в сучасному форматі та підготуватися до співбесіди з роботодавцем, як відвідувати освітні курси та вебінари, зокрема ті, які проводяться Центрами професійної освіти Державної служби зайнятості. Інтернет-консультування щодо кар'єри, електронне навчання на «Освітньому порталі ДСЗ», психодіагностика на платформах «Профорієнтація та кар'єрний розвиток» регулярно пропонуються всім користувачам державних центрів зайнятості, а оновлена інформація надається на офіційних веб-сайтах, сторінках Facebook, каналах YouTube, інших засобах обміну повідомленнями регіональних центрів зайнятості для охоплення населення у віддалених районах.

Електронна платформа ДСЗ «Профорієнтація та кар'єрний розвиток» створена для дистанційного надання профорієнтаційних послуг та надання зареєстрованим користувачам можливості отримувати безкоштовні послуги онлайн без відвідування центру зайнятості. Вони включають доступ до профорієнтації, якщо вони хочуть зробити кар'єрний вибір або змінити чи обрати майбутню професійну підготовку, отримати підтримку у саморозвитку або оцінку м'яких навичок. Також доступні додаткові поради від експертів ДСЗ. З початку роботи електронної платформи 98 887 зареєстрованих користувачів отримали безкоштовні профорієнтаційні послуги онлайн.

---

⁵¹ <https://www.dcz.gov.ua>

Освітній портал⁵² – це новий продукт ДСЗ, призначений для надання користувачам інформації про ринок праці, вимоги роботодавців до претендентів на роботу, правила та положення щодо сучасних документів, що супроводжують пошук роботи, таких як резюме та супровідні листи. Також пропонується навчання знань та навичок, які будуть корисними на новій роботі: комунікабельність, стресостійкість, креативність, здатність працювати в команді, навички впевненого користувача різних програм та додатків та інша цікава та корисна інформація. Він передбачає наступні 17 безкоштовних електронних курсів:

- для експертів ДСЗ (4): «Інтернет-консультування з питань кар'єри» (3 284 учасника), «Матеріали для практичної роботи» (5 281 учасник), «Майстерність спілкування з різними клієнтами» (6 069 учасників), «Кар'єрний радник» (2 770 учасників);
- для роботодавців (3): «Покрокові інструкції з пошуку талантів» (1 167 учасників), «Підготовка професійних кадрів на вимогу роботодавців» (4 778 учасників), «Працевлаштування негромадян та осіб без громадянства» (1 013 учасників);
- для громадськості (10): «Компетенції майбутнього» (3784 учасника); «Челендж «Розпочни бізнес» (4 735 учасників); «Розробка резюме на місці» (13 887 учасників); «Загальні питання зайнятості» (9 497 учасників); «Перевірте свої ІТ-компетенції» (10 629 учасників); «Успішне працевлаштування: що вам потрібно знати?» (6 881 учасник); «Створіть бізнес-ідею. Розпочніть свій бізнес» (6 724 учасника), «Професійна підготовка в центрах професійної підготовки ДСЗ» (2 038 учасників); «Пошук роботи за кордоном» (2 269 учасників); «Як розпочати бізнес: бджільництво» (968 учасників)⁵³.

Кількість учасників вказує на те, що курси користуються великою популярністю серед користувачів і надають широкий спектр можливостей навчання під час пандемії і карантинних обмежень.

Електронна платформа ДСЗ SmartJob може бути використана для безкоштовної індивідуальної самооцінки м'яких навичок, кар'єрного навчання та участі в міжнародних та національних конференціях, круглих столах та форумах. Зареєстрована особа (дорослий або підліток) може перевірити свій особистий рівень інтелекту, аналітичні здібності, логічне мислення, стресостійкість та адаптивність, навички командної роботи, емоційний інтелект, комунікативні та підприємницькі навички тощо. Результати тестування можуть бути обговорені з експертами місцевої служби зайнятості та використані для розробки кар'єрних планів. Електронна бібліотека приватних професійних курсів, семінарів та навчальних курсів з м'яких навичок доступна на профорієнтаційній платформі ДСЗ.

«Як вибрати кар'єрний шлях» – це серія з 20 коротких відеороликів, які мотивують підлітків думати про свою кар'єру та розміщуються на YouTube-каналі Державної служби зайнятості. Ці відео дуже рекомендуються для перегляду в шкільному віці, вони легкі та смішні та інформують про перелік відомих або інноваційних робочих місць, таких як: техніки з обслуговування роботів, кравці, соціологи, лікарі, ветеринари, вчителі, фермери, агрономи, інженери, архітектори, виробники меблів, аналітики, ресторатори, соціальні працівники, будівельники, газозварники, автомеханіки, залізничники, програмісти та біотехнологи. Переглянувши відео, підлітки зможуть детально дізнатися про широкий спектр професій та умови їх освоєння. Враховуючи результати

⁵² <https://skills.dcz.gov.ua/>

⁵³ <https://skills.dcz.gov.ua/course-cat/dlya-naselennya/>

попередніх тестів, кар'єрний радник ДСЗ може допомогти підліткам визначити, що саме вони хочуть робити, які варіанти їхньої кар'єри та які умови праці їх найбільше приваблюють.

Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності та Фонд ООН у галузі народонаселення за підтримки Міністерства молоді та спорту створили безкоштовні комплексні навчальні програми для молоді (Лабораторія навичок) для подолання розриву у кваліфікації в рамках Українського пакту заради молоді-2020. «Лабораторія навичок: успішна кар'єра» – це програма для розвитку навичок управління кар'єрою для молоді заради успішного працевлаштування. Вона базується на 10 найпотрібніших навичках, визначених Всесвітнім економічним форумом 2020 року. «Лабораторія навичок: Ваш власний бізнес» – це програма розвитку навичок молоді для самозайнятості та започаткування бізнесу. Лабораторія навичок базується на сучасних підходах до створення та просування бізнесу, доступного в різних регіонах⁵⁴. Для того, щоб зробити навчальний курс більш доступним та максимально підвищити конкурентоспроможність молоді на ринку праці, організатори запустили Лабораторію навичок онлайн. Після закінчення курсу учасники отримують електронні сертифікати. Програми включають інтерактивне навчання з розвитку м'яких навичок, унікальні інструменти планування кар'єри, інтегрований відеокурс від провідних компаній та семінари від топ-експертів з управління персоналом, інтерв'ю та написання резюме. Цільова аудиторія – студенти та випускники віком 16-35 років. З 2018 року щороку молоді українці приєднуються до Лабораторії навичок, щоб розвивати навички працевлаштування та навчитися планувати кар'єру, дізнаватися про соціальні проекти в місцевій громаді або відкривати бізнес.

---

⁵⁴ <https://careerhub.in.ua/skills-lab>

8. ЯКІСТЬ НАДАННЯ ПОСЛУГ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ КАР'ЄРИ У РАМКАХ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕРЕРВНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

8.1. Стандарти

Наразі не існує професійного стандарту для фахівців у службах підтримки кар'єри, хоча існують сертифіковані фахівці, які надають послуги з профорієнтації в різних установах, таких як:

- Практичні психологи сприяють вибору підлітками професій з урахуванням їх ціннісних орієнтацій, здібностей, життєвих планів і можливостей, готують учнів до життя в закладах освіти;
- Соціальні педагоги сприяють участі учнів у науково-технічній, художній, спортивній та суспільно корисній діяльності, виявленню талантів, відкриттю здібностей, здійснюють моніторинг можливостей професійного самовизначення та соціальної адаптації учнів у навчальних закладах;
- Кар'єрні консультанти надають послуги з допомоги громадянам у виборі відповідної роботи та плануванні кар'єри в державних центрах зайнятості;
- Спеціалізовані кар'єрні консультанти забезпечують індивідуальне консультування для особливих категорій населення або груп з підвищеною вразливістю, зокрема для осіб з інвалідністю та тих, хто потребує соціального захисту;
- Консультанти роботодавця надають пакет персональних послуг, що сприяє індивідуальному відбору кандидатів на вакансії, подані роботодавцями;
- Консультанти з працевлаштування (спеціалісти) з надання цифрових послуг у центрах зайнятості надають послуги з профорієнтації дистанційно, включаючи послуги онлайн-тестування.

В інститутах післядипломної педагогічної освіти є відповідна підготовка кар'єрних консультантів та соціальних психологів. Підвищення професійного рівня викладачів при реалізації компоненту профорієнтації в навчальному плані окремих предметів, міждисциплінарних курсів, навчальних годин тощо може здійснюватися в різних формах, видах, відповідно до порядку професійного розвитку викладачів та науково-дослідних і викладацьких кадрів. Підтримку педагогів у здійсненні профорієнтації надають центри професійного розвитку педагогів, завданням яких, згідно з Положенням про Центр професійного розвитку педагогів, є сприяння професійному розвитку педагогів, їх психологічній підтримці та консультуванню⁵⁵. Наукові установи, такі як Національна академія наук та Національна академія педагогічних наук, проводять науково-дослідну роботу на прохання центральних органів виконавчої влади. Вони створюють широкий спектр освітніх програм, науково-дослідних робіт, довідників, інструментарію та посібників тощо. Інститут підготовки кадрів ДСЗ щорічно пропонує надавачам профорієнтаційних послуг широкий спектр навчальних варіантів, професійних навчальних курсів та вебінарів. Серед інших інститутів підготовки кадрів – Бердянський державний педагогічний університет, Житомирський

⁵⁵ https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/konczepczyia-proforiyentaczii-dlya-gromadskogo-obgovorenniya-16_12_20-.pdf

державний політехнічний університет, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка.

Існують такі можливості для практикуючих кар'єрних радників підвищити свій професійний рівень:

- Школа кар'єрного консультанта для викладачів навчальних закладів, психологів та соціальних педагогів Інституту модернізації змісту освіти Міністерства освіти у співпраці з Асоціацією інноваційної та цифрової освіти та компанією «HRyou» (див. 5.1).
- Курси для кар'єрних радників, організовані Державною службою зайнятості.
- Онлайн курси 'Від школи до кар'єри. Курс зміни кар'єри », «З учнями про освіту та кар'єру», «Окей, Google, як стати підприємцем?», організовані громадською організацією EdEra.
- Навчальні курси для викладачів у закладах освіти, організовані Київським університетом імені Бориса Грінченка, серед яких: «Соціальний педагог у навчальному закладі», «Імідж практичного психолога», «Психологічні механізми формування життєвої компетентності у дітей та молоді», «Дизайн як ефективний засіб саморозвитку», «Критичне мислення – запорука успіху», «Психологічна служба навчального закладу».
- Навчальний курс для наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників, організований Інститутом педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України: «Навчально-методична карта дисципліни «Профорієнтація та вибір кар'єри».

У 2020 році Українська асоціація професійної орієнтації та освітнього консультування ініціювала розробку професійного стандарту для практикуючих кар'єрних радників у всіх галузях (освіта, молодь, зайнятість тощо). Заявка була зареєстрована НАК⁵⁶ і планується розробити проект професійних стандартів до кінця лютого 2022 року, шляхом залучення ключових зацікавлених сторін до робочих груп або громадського обговорення.

8.2. Кадри

Попри те, що не існує спеціалізованої освіти або навчального шляху для фахівців з профорієнтації, більшість з них мають педагогічну або психологічну підготовку.

Експерти СЕС (2 156 кар'єрних радників та 808 спеціалізованих кар'єрних радників (грудень 2021 р.)) надають більшість послуг з профорієнтації, включаючи інформування про ринок праці та світ праці, кар'єрне консультування (допомога у професійному самовизначенні), розвиток навичок управління кар'єрою (пошук роботи та розвиток навичок працевлаштування, семінари та навчальні курси з м'яких навичок), пошук персоналу для роботодавців та супровід практикуючих фахівців у школах (переважно шкільних психологів). Всі експерти ДСЗ, незалежно від освіти, регулярно відвідують тренінги, які проводить Інститут підготовки кадрів ДСЗ. Однак повсякденні виклики професійної орієнтації вивчаються через практичну реалізацію. Вони постійно вдосконалюють свої інформаційні та комунікаційні навички, щоб мати можливість допомагати та надавати супровід своїм клієнтам (наприклад, вони можуть надавати допомогу у записі відео візитки). Експерти ДСЗ співпрацюють з державними адміністраціями, організаціями роботодавців та підприємців, навчальними та науково-дослідними установами, бізнесом, громадськими та волонтерськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами. Їх

⁵⁶ <https://register.HAK.gov.ua/register-zayavok-prof>

здатність задовольняти різноманітні потреби клієнтів забезпечується наявністю різних способів надання послуг.

Профорієнтаційні послуги характеризуються чудовою командною роботою в центральних, регіональних та місцевих центрах зайнятості та між ними. Нові підходи до професійного самовизначення відіграють роль у модернізації практичних підходів. Професіоналізацію та культуру забезпечення якості можна побачити у великій кількості навчальних програм, доступних для фахівців, які працюють з молоддю. До них належать програма молодіжних працівників, онлайн-тренінг в Інституті підготовки кадрів ДСЗ, вебінари та онлайн-курси для особистого та професійного розвитку, а також міжнародні програми стажування або навчання для обміну досвідом. Високий відсоток участі доводить готовність до навчання та саморефлексії, а також певну готовність до змін. У грудні 2021 року статус безробітного отримали 79 494 особи.

Практикуючі фахівці у закладах освіти зазвичай отримують підтримку від експертів ДСЗ, яких запрошують до закладів освіти для надання профорієнтаційних послуг. Шкільні фахівці зосереджуються на інформації про побудову кар'єри та порадах щодо наступної освіти та кар'єрних шляхів для школярів та їхніх батьків. У більшості державних шкіл є один психолог або соціальний педагог, відповідальний за профорієнтаційне спрямування для учнів. Деякі приватні школи можуть пропонувати регулярні консультації щодо кар'єри.

Фахівці центрів кар'єри в ПТО та університетах організують широкий спектр кар'єрних заходів (наприклад, дні кар'єри та кар'єрні екскурсії), покращують співпрацю з місцевим бізнесом для навчання та стажування студентів, а також моніторинг працевлаштування випускників за допомогою добровільного відстеження становища випускників.

Молодіжні працівники надають послуги з профорієнтації та організують численні заходи для розвитку навичок управління кар'єрою, інформації про кар'єру, інформальної освіти та варіантів волонтерства.

8.3. Якість даних та інформації

Офіційні веб-сайти ключових зацікавлених сторін надають оновлену та достовірну інформацію для підтримки заходів з розвитку кар'єри, які включають в себе інформацію про професійну діяльність, можливості навчання та розвитку навичок, інформацію про вакансії, прогнози навичок та результати відстеження становища випускників.

Міністерство економіки бере участь у міжнародному співробітництві у сферах економіки, розвитку ринку праці, зайнятості, трудової міграції, публічно-приватного партнерства тощо. Вся відповідна інформація надається на веб-сайті Мінекономіки, регулярно переглядається та оновлюється.

ДСЗ надає регулярно оновлювану інформацію про рівень зайнятості та безробіття, поточні вакансії, варіанти профорієнтаційних послуг для молоді та дорослих, включаючи вразливі групи та осіб з особливими потребами.

Міністерство молоді та спорту регулярно проводить поглиблений аналіз молодіжної політики в Україні щодо зайнятості молоді та готує щорічні звіти про хід реалізації державної цільової соціальної програми «Молодь України 2021–2025».

Інститут професійних кваліфікацій, будучи членом Ради професійної орієнтації населення, підтримує процедури розробки професійних стандартів. Також дається комплексний аналіз ринку праці та аналіз великих інфраструктурних проектів з метою забезпечення їх професійними кадрами для внесення пропозицій щодо переліку професій загальнодержавного значення. Він надає рекомендації щодо формування регіонального замовлення на підготовку професійних кадрів, бере участь у формуванні політики щодо регулювання регіональних та державних замовлень на навчання, розвитку професійно-технічної та вищої освіти, профорієнтації⁵⁷.

8.4. Моніторинг, оцінка і реакція на політику

Мінекономіки щорічно здійснює моніторинг та оцінку реалізації Концепції державної системи професійної орієнтації населення відповідно до заходів та їх умов у Плані дій, затвердженому КМУ. Для наступного аналізу оцінюються такі фактори впливу: кількість та ефективність наданих заходів з профорієнтації, наданих послуг та кількість осіб, охоплених такими послугами.

Мінекономіки здійснює моніторинг ефективності експериментального проекту щодо впровадження нової моделі клієнтоорієнтованих послуг центрів зайнятості шляхом аналізу результатів діяльності ДСЗ та внесення пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері зайнятості.

ДСЗ оцінює ефективність послуг, що надаються, шляхом регулярного аналізу послуг, що надаються різним цільовим групам, з особливим акцентом на інклюзивність, кількість вакансій та кількість зареєстрованих безробітних за професіями, ситуацію на ринку праці та відповідні заходи ДСЗ, попит та пропозицію на ринку праці та рівень зайнятості⁵⁸. Джерелами інформації для аналітичної та статистичної інформації є адміністративні дані ДСЗ, Державної служби статистики України, кадрових агенцій та інформаційні джерела щодо пошуку роботи.

На сайті ДСЗ розміщена спеціальна карта України, яка ілюструє статистику зайнятості та відповідні дані у вказаних регіонах країни⁵⁹. Цей електронний сервіс дозволяє користувачам відкрити доступ до актуальної інформації про кількість зайнятих та безробітних, рівень зайнятості та безробіття, середній рівень заробітної плати та кількість вакансій.

Згідно з Оперативним планом МОН з 2020 року, Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики» регулярно проводить моніторингові дослідження для оцінки ефективності профорієнтації у формальній освіті^{60 61}. Дослідження спрямовані на отримання відповідних даних щодо організації профорієнтації в загальній середній освіті з метою її модернізації шляхом використання ІКТ та створення сприятливих умов для свідомого вибору кар'єри в шкільному віці.

Центр розвитку КСВ в Україні (CSR Ukraine) – це провідна експертна організація, яка реалізує проекти КСВ, необхідні українському суспільству та українському бізнесу, а також допомагає компаніям розробляти стратегії КСВ та готувати нефінансову звітність. У 2021 році в рамках 5-річної програми підтримки української молоді «Мріємо та діємо» «CRS Ukraine» за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та некомерційної організації IREX провела

⁵⁷ <https://www.ipq.org.ua/ua/institute/about/goal>

⁵⁸ <https://www.dcz.gov.ua/analytics/69>

⁵⁹ <https://www.dcz.gov.ua/temperature>

⁶⁰ https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/Zvit_Proforientatsiya_2020_sajt-1.pdf

⁶¹ https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2021/12/Zvit_Proforientatsiya_2021_.pdf

дослідження за такими темами: «Оцінка ринку праці», «Концепція сучасного молодіжного центру», «Майбутнє праці до 2030 року: як підготуватися до змін в Україні» та «Національне опитування молодіжної думки»⁶². Оскільки одним із завдань програми є аналіз даних, тенденцій та підходів до формування молодіжної політики, розробка програмних заходів та рух до ефективних та стійких змін у суспільстві, дослідження було проведено з метою визначення найбільш сприятливих для молоді секторів та ланцюгів створення вартості для зайнятості та підприємництва, визначення секторів, регіонів та публічно-приватних партнерств, які будуть підтримувати зростання зайнятості молоді.

У 2020-2021 р.р., проект «EU4Skills» провів низку опитувань для моніторингу та оцінки потреб та очікувань учнів шкіл, їх батьків, вчителів та керівників шкіл щодо процесу впровадження профорієнтації в рамках НУШ.

Державний сектор відіграє провідну роль у моніторингу якості послуг з підтримки кар'єрного розвитку в суспільстві. Існує кілька активних учасників, таких як Українська асоціація професійної орієнтації та освітніх консультацій, яка регулярно збирає відповідні дані про всі відповідні профорієнтаційні заходи для наступного аналізу та розробки рекомендацій щодо вдосконалення системи.

Федерація роботодавців України здійснює регулярний моніторинг потреб роботодавців у навчанні та перепідготовці кадрів для пошуку спільно з іншими соціальними партнерами рішень щодо ефективних механізмів кар'єрного розвитку працівників. Метою їхнього останнього опитування є визначення потреб роботодавців в Україні стосовно підготовки персоналу⁶³. З метою визначення потреб роботодавців у розробці професійних стандартів та підтвердженні кваліфікації, Федерація ініціювала проведення опитування з метою привернення уваги роботодавців до проблем неформальної підготовки та інформального навчання в Україні.

---

⁶² <https://www.mriemotadiemorazom.org/research>

⁶³ <https://fru.ua/ua/initiatives/poll>

9. ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Резюме основних висновків

В Україні існує потужна правова основа для профорієнтації у сфері зайнятості, освіти та молоді. Концепція державної системи професійної орієнтації населення (2008 р.) будує основу сьогоденної національної системи підтримки розвитку кар'єри шляхом регулювання ролей та обов'язків на національному, регіональному та місцевому рівнях усіх державних суб'єктів та визнання неурядової підтримки, тоді як план дій на 2018 рік щодо впровадження Концепції надав важливі оновлення. Державні профорієнтаційні послуги орієнтовані на всі соціальні та вікові групи, в тому числі через просвітницьку діяльність. Також була створена правова база для впровадження нової моделі надання клієнтоорієнтованих послуг центрами зайнятості з цільовими показниками на 2022 рік. Нова українська школа включає розвиток життєвих навичок та профорієнтацію в школі, а Концепція державної цільової соціальної програми «Молодь України 2021–2025» зосереджена на розвитку кар'єри для молоді, адаптації до постійних змін на ринку праці та підвищенні готовності до роботи.

Однак, необхідно розглянути більш доказовий підхід до формування політики та орієнтацію на кінцевих бенефіціарів профорієнтаційних послуг, а Рада профорієнтації населення як національний координаційний орган повинна поновити свою діяльність. Координація та співпраця між зацікавленими сторонами в галузі освіти, зайнятості та молоді розглядалася як пріоритет для національних органів влади, але наступні кроки поки не зрозумілі. Складання хронології життя особи для визначення того, які послуги мають надаватися і ким, на якій правовій основі легше виявити мертві точки, дублювання, сфери для наступного розвитку та потреби в координації. На практичному рівні необхідна співпраця та координація між навчальними закладами та організаціями роботодавців/роботодавців, що також має бути відображено у стандартах для практикуючих фахівців. Фінансування в основному гарантується обов'язковим державним соціальним страхуванням через центральний та місцеві бюджети, але є дуже обмеженим і потребує підтримки міжнародних донорів.

ДСЗ надає широкий спектр послуг та заходів з розвитку кар'єри, у тому числі онлайн, зі спеціалізованими послугами для молоді, жінок та осіб з особливими потребами. Кар'єрні радники ДСЗ регулярно проводять різні кар'єрні заходи для старшокласників на основі державних угод та спільних планів дій. У сфері загальної освіти та ПТО проект «EU4Skills» відіграє важливу роль в інтеграції професійної орієнтації та кар'єрного консультування у нові державні освітні стандарти Нової української школи, а також у підготовці типових освітніх програм та розробці індивідуальних навчальних матеріалів, підготовці вчителів та веб-платформи. Більшість державних шкіл мають одного психолога або соціального педагога, відповідального за профорієнтаційний напрямок. Фахівці у центрах кар'єри ПТО та університетах організують широкий спектр кар'єрних заходів. Наразі в закладах професійно-технічної освіти працюють 142 центри кар'єрних. Однак, в цілому, існує потреба в диверсифікації методологій, щоб вийти за межі рис особистості як основної бази для надання настанов та додати до "одноразового тестування та надання інформації про кар'єру на основі результатів тестів на перехідних етапах" розвиток навичок управління кар'єрою. І нарешті, необхідні спеціальні послуги для осіб, які ніде не навчаються і не працюють, та осіб, працевлаштованих неофіційно.

Загальнодержавні об'єднання організацій роботодавців, національні профспілки та неурядові організації сприяють професійній адаптації працівників на підприємствах, в установах та

організаціях та підтримують їх професійний розвиток, але для робітників та найнятих працівників потрібно зробити більше. Громадські організації плідно співпрацюють з ДСЗ, бізнес-сектором та закладами освіти, надаючи профорієнтаційні послуги та підтримуючи розвиток системи, як-от Українська асоціація з професійної орієнтації та освітніх консультацій.

Загалом, багато онлайн-сервісів профорієнтації для школярів та батьків пропонуються з особливою увагою до дітей з особливими потребами, а також з багатодітних та малозабезпечених сімей або дітей-сиріт. Особливими досягненнями є «Паспорт здібностей», особистий онлайн-акаунт, який містить інформацію про всю кар'єру студента та результати тестів, а також електронна платформа ДСЗ «Керівництво кар'єрою та розвиток кар'єри», SmartJob та освітній портал. З пандемією профорієнтація була перетворена в цифрові формати за допомогою електронних платформ, застосунків для смартфонів, вебінарів, онлайн-тренінгів, семінарів тощо, але слід переглянути велику кількість різних онлайн-платформ та цифрових послуг, пропонує різних зацікавленими сторонами, та запропонувати інтегровані, орієнтовані на потреби способи для задоволення потреб різних груп клієнтів.

У інститутах післядипломної педагогічної освіти та багатьох інших закладах є відповідна підготовка кар'єрних консультантів та соціальних психологів, але немає професійних стандартів для фахівців з послуг підтримки кар'єри. Українська асоціація професійної орієнтації та освітнього консультування ініціювала розробку професійного стандарту для практикуючих кар'єрних радників у 2022 році. Але Україні також слід розглянути питання акредитації надавачів навчальних послуг та всіх видів підготовки, які пропонуються різними зацікавленими сторонами для гармонізації різноманітних навчальних заходів різних зацікавлених сторін. Особливо сильною характерною рисою України є те, що науково-дослідні інститути Національної академії педагогічних наук активно займаються дослідженням успішного міжнародного досвіду у сфері профорієнтації та беруть участь у процесах формування та реформування політики. Така роль, яку вже відіграє дослідження, повинна бути використана, щоб допомогти розвивати моніторинг та оцінку якості як основу для безперервного вдосконалення системи та послуг, а також для диверсифікації методологій профорієнтації.

Враховуючи вищесказане, було визначено три ключові пріоритетні напрямки наступного вдосконалення системи:

- Співпраця та співробітництво між сферами освіти, зайнятості та молоді на рівні політики та практики
- Професіоналізація практикуючих кар'єрних радників (професійні стандарти для практикуючих кар'єрних радників; навчання та підвищення кваліфікації нових та існуючих практикуючих фахівців)
- Інтеграція кар'єрного навчання у навчальні програми (увага на: а), методологіях кар'єрної освіти в школах, для роботи з батьками, ПТО, роботодавцями, включаючи використання ІКТ для профорієнтації, та б). розробці навчальних матеріалів)

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Рекомендації не є остаточними відповідями, а спрямовані на те, щоб задати курс для обговорень політики і практик. Вони відповідають основним частинам цього звіту та охоплюють рівень системи, провайдера і практикуючого спеціаліста:

Політичні рамки.

Короткострокові:

- Відновити Раду з питань професійної орієнтації населення як національний координаційний орган, що об'єднує державні, приватні та громадські зацікавлені сторони, які працюють у сфері підтримки розвитку кар'єри.
- Обговорити в рамках Ради з питань професійної орієнтації населення результати огляду національної системи підтримки розвитку кар'єри, спрямованої на:
  - напрацювання національної теорії змін як довгострокового бачення, яке скеровує розробку національної системи підтримки розвитку кар'єри, і плану(ів) дій для визначення пріоритетності певних реформ;
  - розвиток спільного розуміння бажаних результатів професійної орієнтації для окремих осіб, організацій та суспільства в різних міністерствах, секторах та рівнях освіти;

Середньострокові та довгострокові:

- Переглянути та оновити «Концепцію державної системи професійної орієнтації населення» та «Про затвердження Порядку надання послуг з професійної орієнтації осіб (30.10.2020 № 2203)» відповідно до вимог щодо адаптації профорієнтаційних послуг та методик у світлі зміни ринків праці;
- Оновити законодавчу базу, щоб відповідні обов'язки були чітко розподілені між надавачами підтримки розвитку кар'єри для всіх вікових груп;
- Прийняти законодавство про освіту дорослих для регулювання реалізації концепції навчання впродовж життя, що стимулює особистісний та професійний розвиток та забезпечує відповідні умови для соціальної мобільності та конкурентоспроможності дорослих через надавачів освіти для дорослих;
- Впровадити професійну підготовку у шкільні програми та запровадити професійне консультування в закладах освіти як безперервну та постійну стандартну послугу, починаючи з початкової школи.

Координація та співробітництво.

Короткострокові:

- Переглянути мандат Ради професійної орієнтації населення та її завдань, щоб вона також могла працювати на технічному/робочому рівні для спільної розробки професійних стандартів для практиків з профорієнтації, рекомендацій щодо використання ІКТ у профорієнтації тощо, оскільки поточний рівень членів ради швидше політичний, ніж технічний; отже, підкомітети можуть взяти на себе роль такого робочого рівня.
- Розпрацювати на основі «Паспорту здібностей» систему злагоджених профорієнтаційних послуг упродовж життя для осіб, створюючи таким чином підтримку розвитку кар'єри упродовж життя серед осіб (підхід, орієнтований на клієнта, а не на сервіс, схожий на підхід, орієнтований на студента, а не на вчителя); такий паспорт розглядається як «портфоліо» з інформацією, яку можна використовувати під час консультацій з різними надавачами послуг, що допоможе уникнути дублювання тестування тощо; проблему захисту даних можна вирішити, зробивши особу власником, який може надати доступ до даних такого паспорта.

- Створити орган для підтримки надавачів кар'єрних послуг відповідно до короткострокових цілей, перелічених тут.

Середньострокові та довгострокові:

- Запустити в роботу існуючу модель співпраці всіх ключових зацікавлених сторін, посилити координацію відповідних заходів для побудови сталої національної системи підтримки кар'єрного розвитку.

Послуги.

Короткострокові:

- Диверсифікувати методики, щоб вийти за межі рис особистості як основної бази для надання орієнтації, керуючись двома причинами: по-перше, такі риси є сталими та передають стан, який не може бути змінений людиною, а от навички, цінності, інтереси тощо, визначені, наприклад, за допомогою розповідних підходів, є пластичними та їх можна формувати, тим самим надаючи людям можливість брати своє майбутнє у свої руки та розвивати навички; по-друге, традиційний підхід зіставлення рис і кар'єри більше не працює на ринку праці, що швидко змінюється зі змінними вимогами до навичок, де більше немає «роботи на все життя» і де людям потрібно буде адаптуватися до змін ролей, вимог до навичок у межах однієї посади, доведеться міняти роботодавця, а також функції, роботу та кар'єру протягом усього життя.
- Розвивати результати проекту EU4Skills для розробки подібних освітніх стандартів, рекомендацій для практиків та програм кар'єрної підготовки для початкових і середніх шкіл та вищих закладів освіти, спрямованих на розвиток навичок управління кар'єрою – у тісній взаємодії з розвитком різноманітних компетентностей, таких як особисті, соціальні та компетентність «навчитися вчитися». Програми безперервного кар'єрного навчання мають замінити «одноразове тестування та надання інформації про кар'єру на основі результатів тестування на перехідних етапах», щоб підготувати молодь до того, щоб вперше вийти на ринок праці та надалі здійснювати переходи до та між навчанням, роботою, безробіттям та знизити рівень безробіття серед молоді; в тому ж дусі – розвивати надалі результати багатьох інших донорських проектів.
- Розвивати спеціальні послуги для покоління «ні-ні» у тісній співпраці з іншими зацікавленими сторонами (молодь, соціальні служби, служби зайнятості) в рамках нового «інституту спеціалізованих консультантів з кар'єри».
- Розробити спеціальні послуги підтримки розвитку кар'єри для неформально зайнятих осіб для подолання високого рівня неформальної зайнятості.
- Уніфікувати всю відповідну термінологію, аби сприяти тому, щоб усі зацікавлені сторони розділяли спільне розуміння (ціль) профорієнтації та спростити обмін міжнародним досвідом – це пов'язано з виробленням спільного розуміння бажаних результатів профорієнтації для окремих осіб, організацій та суспільства в різних міністерствах, секторах та на усіх рівнях освіти

Середньострокові та довгострокові:

- Забезпечити, щоб мікро-, малі та середні підприємства (ММСП) отримували підтримку в кар'єрному розвитку персоналу, оскільки вони мають обмежені ресурси для виконання цього завдання, зокрема за рахунок ефективного задіявання функцій соціальних партнерів, які можуть надавати оцінку потреб у навичках та прогнозування (для секторів), сприяти

співпраці з закладами освіти для навчання дорослих та закладами професійної (професійно-технічної) освіти та навчання (ПТОН) для безперервного професійного розвитку, а також залучення до формалізації неформального та інформального навчання на робочому місці та визнання попереднього навчання.

- Заохочувати компанії, організації роботодавців і профспілки пропонувати послуги підтримки кар'єрного зростання.

Фінансування.

Короткострокові:

- Об'єднати ресурси всіх ключових зацікавлених сторін за пріоритетами підтримки кар'єрного росту, зазначеними в низці стратегічних документів, задля підвищення ефективності та результативності заходів.
- Визначити нові джерела фінансування для зайнятих осіб, особливо в ММСП, які потребують/хочуть змінити професію, сектор, функції, обов'язки тощо, зважаючи на зелений та цифровий перехід.

Середньострокові та довгострокові:

- Розробити спрощену систему фінансової підтримки, щоб заохотити вчителів та психологів долучатися до підготовки та здійснювати інклюзивну профорієнтацію в школі.
- Залучати донорські проекти для надання додаткового фінансування на покращення підтримки кар'єрного росту.

Доступ.

Короткострокові:

- Розвивати більше профорієнтаційних послуг для молоді та їх батьків у форматі позакласної діяльності
- Розробити безкоштовну зручну цифрову платформу для студентів усіх вікових груп із віддаленим доступом до послуг підтримки кар'єрного росту з дому чи закладів освіти, з урахуванням користувачів з особливими потребами.

Середньострокові та довгострокові:

- Посилити сталу інтеграцію профорієнтації в навчальні програми, щоб охопити всю молодь.
- Адаптувати існуючі онлайн-платформи, що надають професійну орієнтацію для всіх, переходячи від послуг в однаковій формі для всіх до послуг, адаптованих до потреб певних цільових груп, таких як батьки, вчителі, працевлаштовані тощо.
- Розширити роз'яснювальну діяльність серед важкодоступних груп.

Використання технологій.

Короткострокові:

- Переглянути велику кількість різноманітних онлайн-платформ і цифрових послуг, які пропонують різні зацікавлені сторони, і визначити шлях до створення єдиної точки входу, яка об'єднає всі послуги різних зацікавлених сторін у різних секторах та зміцнить побудову єдиної цілісної системи підтримки кар'єрного розвитку; веб-сторінка державного центру зайнятості виглядає як «єдине вікно», а інші платформи/сервіси можна інтегрувати.

Середньострокові та довгострокові:

- Запровадити єдину цифрову платформу для всіх користувачів та постачальників послуг розвитку кар'єри.
- Прив'язати електронний формат орієнтації до ширших стратегій електронного урядування.
- Розширити використання ІКТ для просування послуг підтримки розвитку кар'єри для населення.
- Покращити цифрові навички окремих осіб та практиків з профорієнтації, щоб використовувати потенціал ІКТ для покращення підтримки розвитку кар'єри.
- Інтегрувати технологію для послуг підтримки розвитку кар'єри відповідно до загальної трансформації послуг.

Якість, професіоналізація та безперервне вдосконалення.

Короткострокові:

- Першочергово, розробити професійні стандарти для практиків з профорієнтації в різних секторах.
- Першочергово, акредитувати надавачів тренінгів та усі тренінги, які пропонують різні зацікавлені сторони, на відповідність національним стандартам та об'єднати різноманітні навчальні заходи різних зацікавлених сторін через стандарти, акредитацію, реєстри практиків тощо для забезпечення якості.
- Ефективно задіяти вплив досліджень, що вже відіграє важливу роль в системі підтримки розвитку кар'єри, щоб допомогти: а). створити моніторинг та оцінку як основу для постійного вдосконалення системи та послуг; б). диверсифікувати методику профорієнтації.

Середньострокові та довгострокові:

- Розробити та впровадити інструменти для полегшення моніторингу статусу зайнятості випускників шкіл, студентів вузів і їх випускників.
- Забезпечити можливість безперервного підвищення кваліфікації для всіх вчителів та практиків профорієнтації через підготовку від інститутів післядипломної педагогічної освіти, яка має базуватися на національних професійних стандартах. Використати такі приклади, як «Школа кар'єрного консультанта (для вчителів)», щоб інтегрувати та покращити діяльність на національному рівні.
- Забезпечити якість та послідовність у численних донорських та місцевих заходах (ГО/та ін.), створюючи між ними синергію.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

КМУ	Кабінет міністрів України
ВО	Вища освіта
Мінекономіки	Міністерство економіки
МОН	Міністерство освіти і науки
Мінсоцполітики	Міністерство соціальної політики
Міністерство молоді та спорту	Мінмолодьспорту
НАПН	Національна академія педагогічних наук
НАК	Національне агентство кваліфікацій
НУШ	Нова українська школа
ДСЗ	Державна служба зайнятості
ПТО	Професійно-технічна освіта

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Література:

Career Guidance Programme 2017-2020 of the State Employment Service: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0145568-17#Text>

Concept of the State System for Public Career Guidance (September 17, 2008 # 842) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF#Text>

Decree of the Cabinet of the Ministers of Ukraine 'On Approval of the Concept of the state public career guidance system' (September 17, 2008 # 842) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-%D0%BF#Text>

Decree of the Cabinet of the Ministers of Ukraine 'On realization of experimental project on implementation of a new model of client-oriented services of employment centres' <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1121-2021-%D0%BF#Text>

ETF (2020). International trends and innovation in career guidance. Volume 1. European Training Foundation, Turin. <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/international-trends-and-innovation-career-guidance-0>

ETF (2020). International trends and innovation in career guidance. Volume 2. European Training Foundation, Turin. <https://www.etf.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/international-trends-and-innovation-career-guidance-volume>

EU4Skills Ukraine <https://mon.gov.ua/ua/tag/eu4skills>

Law of Ukraine 'On Compulsory Social Insurance in Case of Unemployment' 2000 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text>

Law 'On Education' 2017 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Law 'On Employment' 2013 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17?lang=en#Text>

Law 'On Professional Development of Employees' 2012 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17?lang=en#Text>

Law 'On Vocational Education' <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>

Memorandum for Cooperation between the Ministry of Youth and Sports, the Ministry of Education and Science, the Ministry of Social Policy and the State Employment Service (Central Office) (June 3, 2019) <https://www.kmu.gov.ua/events/3-cherვნya-tri-ministerstva-ta-derzhavna-sluzhba-zajnyatosti-pidpishut-memorandum-u-sferi-proforiyentaciyi-molodi>

MoES. (2021). Education in Independent Ukraine: Development and Competitiveness. 1991-2021. Information-analytical digest. <https://mon.gov.ua/>

MoES. (2019). Strategic Action Plan of the Ministry of Education and Science 2024 <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/plan-roboti>

National Youth Strategy 2030 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021?find=1&text>

Order of the Cabinet of the Ministers of Ukraine 'On Approval of the action plan for the implementation of the Concept of the state public career guidance system' (June 4, 2018 # 469-r) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469-2018-%D1%80#Text>

Order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine 'On Approval of the Procedure of Providing Public Career Guidance services' (October 30, 2020 # 2203) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1129-20#Text>

Resolution on the State of the Reforms of SES particularly implementation of the Institute of career counselling (December 21, 2018 # 181) <https://www.dcz.gov.ua/>

State target social programme 'Youth of Ukraine' 2021-2025: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2021-%D0%BF#Text>

Strategic Plan of the Ministry of Education and Science of Ukraine 2024: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/plan-robot>

The Ukrainian Pact for Youth-2020: <https://ukraine.unfpa.org/uk/pact-for-youth-2020-report>

The Ukrainian Pact for Youth-2025: <https://careerhub.in.ua/pact-for-youth-2025>

WorldSkills Ukraine: <http://www.worldskillsukraine.org/worldskills-2020/>

Веб-сайти:

Career Hub Ukraine <https://careerhub.in.ua/>

CSR Ukraine <http://www.csr-ukraine.org/>

Federation of Employers of Ukraine <https://fru.ua/en/>

Government Portal <https://www.kmu.gov.ua/>

Institute of Education Content Modernization <http://en.imzo.gov.ua/>

Institute of Educational Analytics <https://iea.gov.ua/>

Institute of Problems on Education of NAES of Ukraine <https://ipv.org.ua/>

Institute of Professional Qualifications <http://ipq.org.ua/>

Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine <https://ivet.edu.ua/>

Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education <http://ipood.com.ua/en/>

Metinvest <https://metinvestholding.com/>

Ministry of Economy <https://me.gov.ua/>

Ministry of Education and Science <https://mon.gov.ua>

Ministry of Social Policy <https://www.msp.gov.ua/>

National Qualification Agency <https://nqa.gov.ua/>

State Employment Service <https://www.dcz.gov.ua/>

Ukrainian Adult Education Association <http://www.uaod.org.ua/en/> of Career Guidance and Educational Advising www.potok.org.ua